

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

يوه ارزښتناکه تحفه د هغو کسانو لپاره
چې غواړي له روژې څخه ګټه واخلي.

ليکوال: شاکر الذهبی

ketabton.com

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

ليکوال: شاکر الذهبي
ژباړه: محمد رضا صافي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

- مقدمه ۵
- فصل: د روژې لپاره تیاری ۶
- د روژې لپاره تیاری مختلف ډولونو لري، لکه: ۸
- فصل: سلف صالحین او دروژی لپاره تیاری ۱۸
- فصل: د روژې راتگ او خوښی ۲۴
- فصل: د روژې د نیولو هدف ۲۶
- فصل: ذهبي فايده ۲۷
- فصل: د سلف صالحینو سپارښتنې ۲۸
- فصل: زموږ حال په روژه کې! ۲۹
- فصل: په روژه کې کوم کارونه وکړو چې د قیام اللیل له فضیلت څخه محروم نه شو؟ ۳۰
- فصل: هغه کتابونه چې د قیام اللیل په اړه لیکل شوي دي: ۳۱
- فصل: قیام اللیل او د سلف صالحینو لمونځونه په روژه کې ۳۳
- فصل: د سلف صالحین د نفلي لمانځه شمېر په روژه کې ۵۵
- فصل: د شپې د زنده داری گټې ۵۷
- فصل: د سلف صالحینو صدقه ورکول په روژه کې ۵۸
- فصل: په روژه کې د غیبت او دروغ ویلو په اړه د سلف وینا ۶۲

- فصل: سلفو علماوو به د روژې په میاشت کې دا حدیثو تدریس ځنډول او
قرآن کریم ته به یې مخه کوله. ٦٤
- فصل: سلف صالحین او د روژې په میاشت کې د قرآن کریم تلاوت ٦٧
- فصل: سلف صالح ژړا او زاری. ٧٧
- فصل: سلف صالح او په مسجد کې ناسته. ٨٢
- فصل: روژه د جهاد او مبارزې میاشت. ٨٤
- فصل: د سلفو اهتمام د اعتکاف لپاره. ٨٨
- فصل: له روژې وروسته سلف صالحین. ٩٣
- تحدیرونه! ٩٦
- فصل: په وروستیو ورځو د روژې کې دا پوښتنه له ځان څخه وکړه چې ٩٨
- د فهرست مصادر او مراجع ١٠٠

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

سلف صالحين هغه کسان دي چې قولاً او عملاً يې خپل ژوند د الله تعالى دين ته وقف کړی و، نو الله تعالى هغوی د خپل دين د نصرت لپاره غوره کړل، د هغوی څخه يې خپل رضایت اعلان کړ، او د هغوی په وسيله يې خپل دين قوي کړ.

نو هر څوک چې خپل ژوند د هغوی په نقش قدمونو برابر کړي، هغه به نېکمرغه ژوندون ترلاسه کړي.

مقدمه

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه ونتوب إليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ».

اللهم صل وسلم وبارك على عبدك ورسولك محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، اما بعد:

يو له هغو اسبابو څخه چې عبادت خوندور کوي، انسان ورڅخه گټه اخیستلای شي او په ځان کې اخلاص پیدا کولی شي، د سلفو د حالاتو مطالعه ده چې دوی د هغه عبادت په اړه څه کړي دي.

له همدې امله مې وغوښتل چې د سلفو صالحينو احوال په مبارکه روژه کې راټول او تاسو عزیزانو ته وړاندې کړم، ترڅو هغه زموږ لپاره د لارې مثال وگرځي او موږ ټول له مبارکې روژې څخه گټه پورته کړو.

په دې کتاب کې ممکن په ځینو برخو کې له ما څخه تېروتنه شوې وي، خو پوه شئ چې زه هم یو بشر یم او الله تعالی زه له تېروتنو څخه نه یم خوندی کړی. هیله لرم که په دې کتاب کې کومه تېروتنه ستاسې مخې ته راشي، له ما سره یې شریکه کړئ ترڅو هغه اصلاح کړم.

وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.

ستاسو ورور: شاکر الذهبي

فصل: د روژې لپاره تیاری

دا یوه قاعده ده چې د هر عبادت لپاره تیاری ونيول شي، هغه عبادت خوندور کېږي او د الله تعالی رضا په کې حاصلېږي. نو څوک چې غواړي له دې نېکمرغه او برکتناکه میاشتي څخه ګټه پورته کړي، باید خپل ځان قولاً او عملاً د دې میاشتي لپاره چمتو کړي.

د سلفو له جملې یو ویلي دي: څوک چې د رجب په میاشت کې کښت ونه کړي او په شعبان کې هغه اوبه نه کړي، نو څنګه به وتوانېږي چې په روژه کې خپل حاصلات ترلاسه کړي؟

ډاکټر عبدالملک القاسم وايي: د عبادت د توفیق له نښو څخه یوه دا ده چې انسان باید د عبادت لپاره له مخکې څخه د عبادت په وسیله تیاری وکړي.

له همدې امله یې ویلي دي: خوشحاله دې وي هغه څوک چې له روژې مخکې خپل نفس اصلاح کړي.

شیخ عبدالعزيز طریفی حفظه الله وايي: مؤمن د روژې په انتظار پاتې کېږي ترڅو پکې عبادت وکړي، او منافق د روژې په انتظار پاتې کېږي ترڅو پکې ګناه وکړي.

لکه څنګه چې روایت کې راځي: «روژه د مؤمن لپاره غنیمت او ګټه ده، او د فاجر لپاره تاوان دی.» (مسند احمد)

کله چې د سلفو صالحينو ژوند او سیرت ته مراجعه وکړو، نو پوهیږو چې د شعبان میاشتي په راتګ سره دوی خپل ټول مشغولیتونه او کارونه

پربنسودل او ټولو خپلې تياريانې د روژې مياشتې لپاره نيولې. مختلفو اذکارو او د قرآن کریم تلاوت ته به يې مخه کوله او دغه تلاوت به يې په بشپړه توگه، صحيح او د رسول الله ﷺ د طريقې سره سم ترسره کولو. او ويل به يې: «شعبان د قرآن د حافظانو مياشت ده.» د خپلو مالونو څخه به يې زکات ورکولو ترڅو خپلو ضعيفو او بې وزلو وروڼو سره مرسته وکړي.

شيخ صالح العصيمي وايي: من استعد لرمضان بالطاعة؛ أعين على ما فيه منها، ومن قدم بين يدي رمضان أنواع المعاصي والمحرمات؛ فإنه يضع على قلبه و روحه أثقالاً تحول بينه وبين الطاعات في رمضان.

يعنی: يو کس چې د روژې مياشتې لپاره خپل ځان مخکې له مخکې د عبادت او طاعت کولو لپاره تياروي، داسې کس به په دې مبارکه مياشت کې د الله تعالی له خوا مرسته او ياري ترلاسه کړي. او هغه څوک چې د روژې له راتگ مخکې مختلف گناهونه کوي، هغه د دې گناهونو له امله په خپلو زړونو باندې د گناه دروند بار اچوي چې د روژې په مياشت کې يې د عبادت ترسره کولو کې خنډ جوړېږي.

د روژې لپاره تياری مختلف ډولونو لري، لکه:

(۱)- مخکې له دې چې روژه راورسېږي، يو کس بايد د خپل وخت لپاره يو تقسيم اوقات جوړ کړي، په داسې ډول چې زياتره وخت پکې د الله تعالی عبادت او د قرآن کریم د صحيح فهم لپاره ځانگړی کړي، او لږ وخت د خوراک، خوب او خبرو اترو لپاره پرېږدي.

(۲)- د سلفو صالحينو د ژوند او سيرت مطالعه کول، چې هغوی به په روژه کې خپل وخت څنگه تېرولو؟ د هغوی ورځې به څنگه وي؟ او قيام الليل به يې څنگه ادا کولو؟

يو عالم ويلي دي: د سلف صالحينو سيرت ته په ژوره کتنه د رمضان د روژې خوند څو چنده زياتېږي، په ځانگړي ډول هغه وخت چې انسان د هغوی د کړنو پيروي وکړي او وپوهېږي چې هغوی به له روژې څخه څنگه گټه اخيستله.

فايده: هغه کتابونه چې د روژې په اړه د سلفو صالحينو د حالتونو په اړه ليکل شوي دي:

(۱)- لطائف المعارف - امام ابن رجب حنبلي

(۲)- حال السلف في رمضان - شيخ أبو يوسف حميض

(۳)- حال السلف في رمضان-يو طالب العلم

(۴)- أقوال وقصص السلف في الصيام - احمد مصطفى متولي

(۵)- هدی السلف في رمضان - شيخ ډاکټر سعيد بن سالم

(٦)- جدول السلف في رمضان - محمد هشام

(٦)- احوال پيشينيان در رمضان - يو معاصر ليکوال

(٣)- ډاکټر مساعد مطار وايي: له هغو امورو څخه چې انسان د روژې لپاره تياروي، د فضائل القرآن کتابونو مطالعه کول دي. نو انسان بايد هغه کتابونه چې د قرآن د فضيلتونو په اړه ليکل شوي دي، مطالعه کړي، په ځانگړي ډول د علامه ابن کثير رحمه الله کتاب فضائل القرآن.

(٤)- هڅه وکړي چې هغه آيتونه او حديثونه مطالعه کړي چې د رمضان د روژې په اړه په نصوصو کې راغلي دي، او غوره به دا وي چې د تفاسير کتابونه، د احاديثو شروح، او د دې موضوع په اړه د نصوصو څخه اخیستل شوي گټور معلومات هم وڅېړي.

(٥)- هغه څه چې په ژوند کې د الله تعالی د قهر او غضب سبب گرځي، که هغه په خبرو کې وي، په اعمالو کې، يا د موبایل او کمپيوټر له لارې وي، هغه دې له خپل ژوند څخه لرې کړي. ځکه چې په هغه ځای کې چې گناه موجوده وي، انسان نشي کولی په اخلاص سره د الله تعالی عبادت ته مخه کړي.

امام ابن رجب رحمه الله وايي: سئل ابن مسعود رضی الله عنه: كيف كنتم تستقبلون شهر رمضان؟ فقال: ما كان أحدنا يجرؤ على استقبال هلال رمضان وفي قلبه مثقال ذرة حقد على أخيه المسلم» د دې اثر په اړه هيڅ سند په شتون کې نېشته. والله اعلم

يعني له ابن مسعود څخه پوښتنه وشوه چې تاسو د رمضان څنگه هرکلی کاوه؟ هغه وفرمايل: زموږ هيڅ يو هم د رمضان هرکلی کولو جرئت نه درلود، که چيرې په زړه کې يې د خپل مسلمان ورور په اړه حتی د ذرې په اندازه کينه هم لرله.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

په ياد ولرئ کله چې يو شخص گناهونه پرېږدي، نو هغه کولی شي چې ورځ روژه او شپه قيام الليل وکړي. يوازې گناهونه دي چې انسان د بنو اعمالو کولو څخه محروموي.

يو کس د حسن بصري رحمه الله څخه پوښتنه وکړه: ای ابو سعيد، زه په پوره روغتيا او تندرستی سره ویده کيږم او غواړم چې د شپې قيام الليل وکړم، د اودس لپاره ټول وسايل هم تياروم، خو بيا هم نه وينبیرم، دا څه وجه ده؟ حضرت حسن بصري رحمه الله وفرمايل: ستا گناهونو ته تړلي يې.

په همدې ډول: له ابن مسعود رضي الله عنه څخه هم پوښتنه وشوه چې ولې مور نشو کولای د قيام الليل لپاره راوښي شو؟

هغه وفرمايل: ستاسې گناهونو تاسې د دې فضيلت څخه محرومه کړی يې.

يو له نيکو کسانو څخه چې يو سفر څخه راستون شوی و، ورته يوه راحت بستر برابره شوه او هغه پرې پرېووت. د دې له امله يې د شپې عبادت ترسره کول هېر کړل. په دې حالت کې هغه ډېر خفه شو او قسم يې وکړ چې بيا به هېڅکله پر بستر ویده نشي. صلاة الليل، از شيخ عطيه ابوسليمان داراني وايي: ډېری حرام خوراکونه او حرام نظرونه د دې سبب گرځي چې انسان د قيام الليل له فضيلت څخه محروم شي.

له يو يو تن د سلف څخه پوښتنه وشوه: ولې مور د شپې د قيام الليل لپاره نه راوښيږو؟

هغه وفرمايل: ځکه گناهونو تاسې محاصره کړي يې. حلية الاولياء

(۱/۳۰۷)

يو شخص ابراهيم بن ادهم ته وويل: زما لپاره داسې درمل وښايه چې زه د قيام الليل لپاره توان پيدا کړم.

ابراهيم بن ادهم وفرمايل: د ورځې د الله تعالى نافرمانی مه کوه، نو په شپه به الله تعالى تا په خپل حضور کې ودروي.

(۶)- يو کس بايد مخکې له دې چې روژه راورسيږي، د خپل نفس په اصلاح کولو کې هڅه او کوشش وکړي. عمر بن قيس رحمه الله وايي: طوبی لمن أصلح نفسه قبل رمضان». (لطائف المعارف ص ۱۳۹ ظ)

يعنی: هغه څوک ډېر نېکمرغه دی چې خپل نفس د روژې څخه مخکې اصلاح کړي.

هو خپل نفس اصلاح کړه او هر هغه څه چې تا ته زیان رسوي پرېږده. بدې خبرې مه کوه، خپل ناسم اخلاق پرېږده، او دا غوره وخت دی چې پکې سگریټ او نسوار هم پرېږدي.

شيخ ابن عثيمين رحمه الله فرمايي: د روژې مبارکه میاشت د هغو کسانو لپاره غوره فرصت دی چې غواړي له دې پاکې میاشتې څخه ګټه واخلي او ځان د سگریټ او نسوارو په څیر ناوړو او زیانمنو عادتونو څخه خلاص کړي. فتاوی الشیخ (۱۹/۱۸۳)

شيخ محمد صالح المنجد رحمه الله فرمايي: د روژې په میاشت کې د نبی کریم صلی الله علیه وسلم سنتونه او لارښوونې دا دي:

- د روژې نیول د نبو اخلاقو سره.

- د شپې قیام اللیل کول.

- د قرآن کریم تلاوت کول.

- داسې عبادات ترسره کول چې د تقوا سبب شي او انسان الله تعالى ته نږدې کړي. دغه عملونه مسلمان له نېکو کارونو نه منع کوي او نه د هغه د دین او دنیا په ګټو کې خنډ جوړوي.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

(۷)- مخکې له دې چې روژه راوړسېږي، یو کس باید هڅه وکړي چې ورو ورو له زیات خوراک څخه ځان وساتي، ترڅو د روژې لپاره ځان چمتو کړي. بې له شکه، زیات خوراک د کافرانو له صفت څخه دی. عن ابن عمر رضي الله عنهما أَنَّهُ كَانَ لَا يَأْكُلُ حَتَّى يُؤْتَى بِمَسْكِينٍ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَأَدْحَلَتْ رَجُلًا يَأْكُلُ مَعَهُ فَأَكَلَ كَثِيرًا، فَقَالَ: يَا نَافِعُ، لَا تُدْخِلْ هَذَا عَلَيَّ، سَمِعْتُ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعِيَ وَاحِدًا، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ». (بخاری ۵۳۹۳)

یعنی له ابن عمر رضي الله عنهما څخه روایت دی چې هغه به تر هغه وخته خواړه نه خوړل، ترڅو چې به یې یو مسکین نه و راوستی چې ورسره خواړه وخوري. نافع وايي: ما یو سړی راوست ترڅو د هغه سره خواړه وخوري، مگر هغه سړي ډېر خواړه وخورل. ابن عمر رضي الله عنهما وفرمایل: ای نافع، بیا هغه سړی ما ته مه راوړه، ځکه ما د نبی کریم ﷺ څخه اورېدلي چې: مؤمن په یوه خیته خواړه خوري، او کافر په اوو خیتو.

حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله د دې حدیث په شرحه کې لیکي: د مؤمن یوه ځانگړنه دا ده چې هغه د عبادت په خاطر کم خوراک کوي، خو کافر برعکس عمل کوي؛ ځکه چې کافر د خپلو خواهشاتو پیرو دی او همیشه د خپلو شهوتونو پوره کولو په هڅه کې وي. له دې امله هغه د حرامو شیانو څخه نه ډارېږي. او که څه هم که لږ خوراک کوی دا په دی خاطر نه دی چې له دنیا سره یې علاقه نشته، بلکې دا کار د خپل صحت او سلامتۍ لپاره کوی. کافر لکه څنگه چې په (۷) اوو معدو خواړه خوري، دا د هغه دمینی او دنیا سره د علاقې له امله دی. خو مؤمن یوازې په یوه معدو خواړه خوري. رسول الله صلی الله علیه وسلم د دې مثال له لارې د مؤمن زهد او د کافر د دنیا سره د مینې او حرص وضعیت څرگندوي. فتح الباري

شرح صحيح البخاری (۹/۵۳۹) - له نقل از شيخ علی صلابی

همدارنگه امام نووی رحمه الله د دې حديث په شرح کې ويلي: داسې ويل شوي چې د اوو معدو څخه مراد د اوو ځانگړتياو ذکر دی: حرص بي ځايه خبری، د زياتې اشتها او د اوږدې مودې د تمايل او طمع، حسد نږدې والی او د ډوډۍ ډير خوړلو له کبله چاغوالی. الشرح النووی في صحيح مسلم (۱۴/۲۳)

لوی صحابی عبدالله بن عمر رضي الله عنه فرمايي: «د هغه وخت څخه چې مسلمان شوی يم، زما خيټه هيڅکله ډکه شوې نه ده، ځکه چې نبي صلی الله عليه وسلم د پرخوري څخه منع کړی دی.

اسلام غواړي چې پيروان يې لږ وخوري، لږ ويده شي او لږې خبرې وکړي؛ خو زيات عمل وکړي. له همدې امله، کله چې د عبدالله بن عمر رضي الله عنه نوم ياد شي، محدثين د هغه په اړه وايي چې هغه هر حديث چې له نبي صلی الله عليه وسلم څخه يې اوږدلی و، تر مرگه پورې يې پرې عمل کولو.

ابو عمران جونی وايي: هغه څوک چې غواړي زړه يې روښانه شي، نو بايد په خپل خوراک کې کموالی راولي، يعنې لږ خواړه وخوري.

عثمان بن زائده وايي: ما ته سفيان ثوري يو ليک استولی و، چه په کې ليکلي يې و: که ته غواړې چې ستا بدن صحي او سالم پاتې شي او ستا خوب کم شي، نو په خپل خوراک کې کموالی راوړه، يعنې لږ خواړه وخوره.

امام شافعی رحمه الله وايي: «ما شعبت منذ ستة عشر سنة، لأن الشبع يثقل البدن، ويزيل الفطنة، ويجلب النوم، ويضعف صاحبه عن العبادة.

تحفة الطلاب والعلماء (ص: ۱۳۹)

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

يعنې: «تر شپارس کلونو پورې هيڅکله زما خيټه په خوړو باندې نه ده ډکه شوی، ځکه چې کله خيټه ډکه شي:

- بدن دروند کېږي.

- په زړه کې سختي پيدا کېږي.

- عقل ضعيف کېږي.

- او خوب زياتېږي.»

عائشه رضي الله عنها وايي: «اولين شی چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم وروسته پديد راغی، ډېر خوړل وو، ځکه کله چې يو قوم ډېره خوړله، د هغوی نفس دنيا ته ميلان پيدا کوي.» د دې روايت سند ضعيف دی.

(۸)- بايد خپلې هڅې په دې ولگوي چې د قرآن کریم د تفسير حلقې او د دعوت غونډې ومومي.

يو عالم ويلي دي: څوک چې خپل وخت په روژه کې د الله تعالی په ياد، د قرآن په تلاوت، د اهل علم او نیکو کسانو سره په مجلسونو کې تېر کړي او له بې عقله او غافلو خلکو سره له ناستې ځان وساتي، نو د هغه زړه به نرم، سالم او د حق منلو لپاره چمتو شي.

گرانه ملگره، اجازه مه ورکوه چې دا روژه د قرآن د فهم او د خپل دين د ضروري مسائلو له زده کړې پرته ضايع شي.

(۹)- دا غوره ده چې يو مصحف ځان ته ځانگړی کړي او هغه په څو برخو ووېشي، ترڅو په دې مبارکه مياشت کې څو ځله د قرآن کریم ختم وکړي.

(۱۰)- بايد کوشيش وکړي چې خپل شخصي کارونه د دې مياشتې له پيل څخه مخکې پای ته ورسوي، ترڅو د روژې په (۳۰) يا (۲۹) ورځو کې

ځان يوازې د الله تعالی عبادت ته وقف کړي.

(۱۱)- په روژه کې يوازې د الله تعالی عبادت د نارينه وو لپاره نه دی، بلکې ښځې هم مکلفې دي چې په بېلابېلو طريقو د رحمان عبادت وکړي. له همدې امله، يو مسلمان سړی بايد هڅه وکړي چې خپلې کورنۍ لپاره ځانگړی وخت وټاکي، ترڅو هغوی هم د الله تعالی له عبادت څخه گټه پورته کړي.

(۱۲)- له ټولو نه وړاندې بايد يو کس ځان ته په جومات کې د اعتکاف ځای وټاکي او خپل نيت د هلته پاتې کېدو لپاره روښانه کړي.

(۱۳)- روژه د ښو کارونو او ښکو عملونو د ترسره کولو لپاره د يو بل سره د هڅې مياشت ده. نو يو شخص بايد هڅه وکړي چې له نورو سره په ښکو کارونو کې سيالي وکړي.

حسن رضي الله عنه فرمايي: چې الله تعالی د روژې مياشت د مسابقي ميدان په څېر گرځولې ده، چې پکې نیک او پرهيزگاران خلک د خپلو عبادتونو او طاعاتو سره د الله تعالی د رضا ترلاسه کولو لپاره سيالي کوي. په دې ميدان کې يو شمېر کسان د نورو کسانو نه مخکې کيږي او د گټونکو په ډله کې شميرل کيږي. ماه مبارک رمضان شهراه رستگاری ص ۴۱

(۱۳)- که څوک مالي طاقت لري، بايد د روژې له راتگ مخکې د عمرې لپاره ثبت نام وکړي، ځکه چې په حديث کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: {عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً مَعِيَ} متفق عليه

يعنې: عمره په روژه کې د هغه حج په معادل ده، چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم سره ترسره شي.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

(۱۴) - يو کس بايد خپلې ټولې هڅې دې ته وقف کړي چې هغه کارونه او اعمال مطالعه او بررسۍ کړي چې د گناهو د بڅښلو سبب کېږي، او بيا په روژه کې د خپلې وړتيا سره سم ټول دغه اعمال ترسره کړي، ځکه چې روژه هغه مياشت ده چې د انسان گناهونه پکې معاف کېږي، البته په دې شرط چې يو کس خپله هڅه وکړي ترڅو ددې گناهونه له منځه لاړ شي.

ابوهريره رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: رَغِمَ أَنْفُ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ ثُمَّ انْسَلَخَ قَبْلَ أَنْ يُعْفَرَ لَهُ

يعنې: هغه کس بدبخته او خوار دی چې روژې ته ورسېږي، خو روژه پای ته ورسېږي او د هغه گناهونه ونه بښل شي (يعنې: د دې مبارکې مياشتې له رحمت څخه بې برخې پاتې شي).

په دې باره کې زما يو کتاب دی «چگونه ميتوانيم گناهان صغيره وکبيره را محوه نمايم هغی» ته مراجعه وکړی صحيح الترمذي (۳۵۴۵) شيخ الباني گفته: حديث حسن و صحيح است.

شيخ نايف بن ممدوح بن عبدالعزيز وايي: د [رغم انف] اصطلاح د خوارۍ او ذلت کنايه ده، لکه څرنگه چې د [رغام] کلمه د خاورو په معنا ده، او دا اشاره ده هغه حالت ته چې انسان د ذلت او خوارۍ له امله داسې ښکاري لکه چې په خاورو کې لويدلی وي. الله تعالی دې مور له دې ډول ذلت او خوارۍ څخه وساتي.

﴿وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ﴾ [الحج: ۱۸]

يعنې: هر هغه څوک چې الله خوار کړي، هېڅوک ورته عزت نه شي ورکولای.

امام شوکاني رحمه الله وايي: روژه ځکه د رمضان په نوم يادېږي چې گناهونه سوځوي، يعنې د صالحو اعمالو په ترسره کولو سره گناهونه پکې له منځه ځي. فتح القدير (۲/۲۸۵)

(۱۵)- صدقه په روژه کې د نورو مياشتو په پرتله زيات اجر او ثواب لري، نو هڅه وکړئ چې د فقيرانو او مسکينانو احوال هم بايد پکې واخلي. په ټوله کې هدف دا دی چې يو کس بايد مخکې له دې چې روژه پرې راورسيږي، په بشپړه تيارې او د زړه له تله بڼه راغلاست سره هغې ته هرکلی ووايي.

شايد څوک دا پوښتنه وکړي چې د روژې لپاره د تيارې گټه څه ده؟ نو زه تاسو ته وړانديز کوم چې لاندې موضوع هم مطالعه کړئ.

فصل: سلف صالحين او دروژي لپاره تياري

د. شيخ سعيد بن عبدالله الحميد وايي: په دې مبارکه مياشت کې هغه نيك خلک چې په غوره زمانه کې يې ژوند کاوه، لکه د رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه کرام او وروسته تابعين، چې رسول الله ﷺ د قرآن کریم د پر تلاوت او خلکو ته د خواړو ورکولو کې دهغوی لپاره غوره الگو وو. هغوی د شپې عبادت ته دومره ليواله وو چې خپلې شپې به يې د عبادت په کولو ژوندۍ ساتلې. د دې عبادت له امله به حتی د هغوی پښې پرسېدلې. په دې مبارکه مياشت کې به هغوی خپل عبادات، خيراتونه او صدقات... نور هم زيات کړل. انتهى

وروره، د روژې د مياشتې استقبال د گلونو وړاندې کولو، د اناشيدو خپرولو او شورماشور سره مطلوب نه دی. د روژې اصلي استقبال دا دی چې خپلې گناوې دې په ياد راوړې، د ريښتيني توبې کولو هوډ وکړې، او له زړه څخه کينه او حسد وباسې. که دې د چا غيبت کړې وي، بايد ورڅخه معافي وغواړې؛ له مظلوم څخه د بښنې غوښتنه وکړې، د زړه څخه سختي لرې کړې، د مسلمان ورور په اړه خپل گومان نیک کړې، او هغه څه چې الله تعالى پرې ناخوښ دی، له خپل ژوند څخه لرې کړې. [دا د روژې مياشتې ريښتيني استقبال دی]

گرانه ملگرېه، پخوانيو نیکو خلکو د روژې لپاره هم قولاً او هم عملاً تياري نيوله. دوی به د دې مبارکې مياشتې په رانږدې کېدو سره خپل دوکانونه تړل، د احاديثو درسونه به يې موقتي درول، او د ليکلو او کتابت چارې به يې ځنډولې. دوی خپل ټول وخت او هڅې يوازې د دې مبارکې مياشتې

لپاره وقف کولو ترڅو د روژې اصلي برکتونه او روحاني لذتونه ترلاسه کړي. حافظ ابن رجب رحمه الله وايي: کان عمرو بن قيس الملائي، اذا دخل شعبان أغلق حانوته وتفرغ القراءة القرآن. (الطائف المعارف)

يعنى: کله چې به د شعبان مياشت پيل شوه، عمر بن قيس به خپل دوکان بند کړو او ځان به يې په بشپړ ډول د قرآنکريم تلاوت ته وقف کولو. قطعاً، ويلاى شو چې د روژې دمياشت په شان هيچ يوه مياشت نه ده، چې سلف صالحين هغې ته دومره اهميت ورکړى وي چې خپل ځانونه ئى د هغې مياشتې سره تړلي گڼلي وي، ځکه چې روژه د اسلام بنسټ پوره کوي، د هغې خاوند ته د قيامت په ورځ شفاعت کوي، اجر يې الله تعالى ورکوي، او هغه خوشحاله کوي. روژه د انسان زړه له کينې او وسوسو پاکوي، د هغه دعاگانى قبليرى، د آسمان او جنت دروازې دهغى پر مخ پرانيستل کيږي، د جهنم دروازې تړل کيږي، هغه له شيطان څخه ساتل کيږي، او جنت ته د ځانگړي دروازې څخه ورننوځي. همدارنگه د هغه د خولې بوى د عطر او مشک څخه هم الله تعالى ته خوښ او معززه گڼل کيږي. د بدن زکات يې د روژې په نيولو سره ادا کيږي، او په پاى کې، که هغه په دې حالت کې مړ شي، دشهادت مقام ترلاسه کوي. دا ټولې خبرې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د احاديثو لنډيز دى چې ما په خپل کتاب (چهل حديث در مور رمضان) کې ټول کړي دي.

امام ابن جوزى رحمه الله وايي: «نالله لو قبل الأهل القبور تمنوا لتمنوا يوماً من رمضان».

يعنى: قسم په الله تعالى، که مړو ته و ويل شي: آرزو وکړئ، نو د رمضان ديوى ورځې غوښتنه به کوي.

همدارنگه امام ابن جوزى رحمه الله وايي: «مثل شهر الاثنى عشر،

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

کمثل أولاد يعقوب، وکما أن يوسف أحب أولاد يعقوب إليه، كذلك رمضان أحب الشهور إلى الله»

مفهوم يې دا دی چې: د روژې مياشت د نورو مياشتو په پرتله، لکه يوسف عليه السلام د خپلو نورو ورونو په پرتله دی، ځکه لکه څنگه چې يوسف عليه السلام د يعقوب عليه السلام تر ټولو محبوب زوی و، روژه هم د الله تعالی تر ټولو محبوبه مياشت ده.

هو، لکه څنگه چې مور مخکې وويل، د روژې مياشت د پخوانيو نیکو خلکو لپاره د لوړ مقام لرونکې وه، او هره لحظه يې د دې مياشتې د راتلو انتظار کاوه. کله چې به روژه راغله، دوی هره دقیقه له دې مياشتې څخه په بشپړه توګه ګټه اخيستله. امام معلى بن فضل رحمه الله وايي: کاناو يدعون الله تعالی سته أشهر أن يبلغهم رمضان، ثم يدعونه سته أشهر أن يتقبل منهم... لطائف المعارف (ص ۲۰۰)

يعنی: سلفو صالحينو شپږ مياشتې الله سبحانه وتعالی ته دعا کوله چې الله تعالی ورته روژه ور وبخښي، او شپږ نورې مياشتې به يې دعا کوله چې الله تعالی د روژې په مبارکه مياشت کې د دوی عبادات، صالح عملونه، روژه، د قرآن تلاوت او صدقات قبول کړي.

عمر بن الخطاب رضي الله عنه کله به چې د روژې مياشت رانږدې کېدله، ويل به يې: څومره ښايسته ده چې دا فکر د شعبان په پای کې زموږ په زړونو کې ځای ونيسي.

تابعی امامان لکه يحيى بن ابى كثير او مكحول شامی کله چې به د روژې مياشته رانږدې کېدله، داسې دعا به يې کوله: اللَّهُمَّ سَلِّمْ لِي رَمَضَانَ، وَسَلِّمْ رَمَضَانَ لِي، وَتَسَلِّمْهُ مِنِّي مُتَقَبَّلًا.

يعنی: «اي الله! ما روژې ته جوړ ورسوه، او روژه مې له ګناهونو او لغوه

کارونو خوندي کړه، او هغه زما څخه ومنه او په خیر سره یې قبول کړه. «حلیة الأولیاء.

شیخ عبدالعزیز طریفی وايي: مؤمن انسان لکه د یو ورک شوې قیمتي شی په خیر روژه لټوي او همیشه د دې فکر کوي چې هیڅکله یې له لاسه ورنکړي او د هغه له بیا گټې اخیستو څخه محرومه نشي.

«ای الله! موږ روژې ته صحیح او سالم ورسوه، او موږ ته توفیق راکړه چې دا میاشت په صحتمندي د عبادت، طاعت او نیک عملونو کولو سره پای ته ورسوه.

هر څوک چې د روژې په میاشت کې خپل بدی او گناهونه زیات کړي، دا د دې نښه ده چې د هغه شر او بدی د شیطان څخه زیاته ده. ځکه چې ځینې انسی شیطانان دجني شیطانانو څخه ډېر گمراه کوونکي او شریر وي.

ځکه چې ځینې انسی شیطانان دجني شیطانانو څخه ډېر گمراه کوونکي او شریر وي.

په حقیقت کې تر ټولو ستر محروم هغه څوک دی چې د روژې میاشتي استقبال د گناهونو او نافرمانیو سره کوي، په داسې حال کې چې نور خلک د دې مبارکې میاشتي هرکلی د عبادتونو او نیکو عملونو په ترسره کولو سره کوي.

او تر ټولو زیانمن انسان هغه دی چې له داسې بازار څخه په تشو لاسونو او زیان سره ووځي چې ټول پکې گټه ترلاسه کوي.

او بريالی او خوشبخته هغه څوک دی چې په روژه کې ځان د عبادت لپاره وزگار کړي، او بدبخته او محروم هغه څوک دی چې ځان د گناه لپاره

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

وزگار کړي.

لومړی کس خپل پروردگار ته مخه کړې، او دویم کس د هغه ناشکري او نافرمانی ته مخه کړې ده. یعنې په داسې حال کې چې د جنت دروازې پرانیستل شوي دي، هغه د دوزخ دروازې ټکوي.

تر ټولو سترې او پراخې دروازې د جنت په روژه کې پرانیستل کېږي؛ د رحمت دروازې پکې خلاصې دي، نو وړاندې شی او دننه شی، ځکه دروازې ټکولو ته اړتیا نشته.

يو له پخوانيو صالحينو څخه وايي: دنيا د متقيانو لپاره ټول عمر د روژې مياشتې په شان ده، ځکه دوی په هغې کې له حرامو شهوتونو څخه ځانونه روژتي ساتي. نو کله چې مرگ ورشي، د دوی د روژې مياشت پای ته رسېږي، او د دوی داختر ورځ پیلېږي. [الطائف المعارف]

دوه کیسی

لومړۍ کیسه:

چا احنف بن قیس ته وویل: ستا عمر ډېر زیات شوی دی او د روژې نیول دې کمزوری کوي؟

پوهیږی احنف څه ځواب ورکړ: د الله تعالی د طاعت په مقابل کې صبر کول، د هغه د عذاب په مقابل کې د صبر کولو نه ډېر اسان دی.

دوهمه کیسه:

يو کس دسلف وویل چې ابراهیم بن هاني رحمه الله ډېره روژه نیوله،

ان تر دې چې عمر يې زيات شو. يوه ورځ د مازيگر په وخت کې د هغه اجل ورسېد. د مرگ په حال کې يې خوله او ژبه وچه شوې وه، ويې ويل: زه تېرى يم. زوى يې ورته اوبه راوړې. کله چې يې اوبه خپلو شونډو ته پورته کړې، ناڅاپه يې يوه خبره په ياد شوه، ويې پوښتل: آيا لمر ډوب شوى دى؟
زوى يې وويل: نه!

ابراهيم اوبه له خولې لرې کړې او نه يې غوښتل چې خپله روژه ماته کړي. زوى يې اوبه په لاس کې نيولې وې او د مغرب وخت ته انتظار و. ابراهيم چوپ پاتې شو، بيا يې دا آيت تلاوت کړ:

{لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ}

[صافات: ۶۲] ژباړه: د همدې لپاره دې عمل کوونکي عمل وکړي.
وروسته يې د شهادت کلمه وويله او روح يې خپل خالق ته وسپاره.

فصل: د روژې راتگ او خوښی

کله چې به د روژې میاشت راغله، د پیغمبر صلی الله علیه وسلم اصحاب خوشحاله کیدل او یو بل ته یې د دې مبارکې میاشتې د راتلو زېری ورکولو. د هغوی په مخونو کې به د خوشحالي او خدا اثر ښکاره کیدلو.

علامه ابن رجب رحمه الله وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به د روژې میاشتې د راتلو زېری خپلو اصحابو ته ورکولو. الطائف المعارف (۲۷۹)

احتمالاً سلف صالحین به د روژې د راتگ له امله دومره خوشحاله وو چې د ځمکو د فتح کولو یا د پوځي عملیاتو په اړه به دومره خوشحاله نه وو.

ابوهریره رضی الله عنه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلو صحابو ته د روژې میاشتې د راتگ زېری ورکولو او ویل به یې: قد جاءکم شهر رمضان شهر مبارک، کتب الله علیکم صیامه، فیه تفتح أبواب الجنة وتغلق فیه أبواب الجحیم، وتغل فیه الشیاطین، فیه لیلة خیر من ألف شهر، من حرم خیرها فقد حرم. صحیح الترغیب (۱/۴۹۰)

یعنې: د روژې میاشت راغله، دا یوه برکتی میاشت ده، الله تعالی په تاسو د دې میاشتې روژه فرض کړې ده. په دې میاشت کې د جنت دروازې خلاصېږي، د دوزخ دروازې بندېږي، او شیطانان په زنجیرونو تړل کېږي. په دې میاشت کې یوه شپه ده چې له زرو میاشتو څخه غوره ده. څوک چې د دې خیر څخه محروم شي، هغه له هر خیر څخه محروم شو.

د شیخ سعید بن عبدالله الحمید وایي، کله به چې د روژې میاشت راورسېده، عمر رضی الله عنه به ویل: زېری. دې وي د هغې میاشتې لپاره

چې زموږ د گناهونو د بڼخلو سبب کېږي.

هو، څنگه به مؤمن د دې میاشتې په راتگ خوشحاله نه شي، په داسې حال کې چې د هغه لپاره د جنت دروازې پرانستل کېږي، او څنگه به گناهگار خوشحاله نه شي، په داسې حال کې چې د هغه لپاره د دوزخ دروازې تړل کېږي، او عاقل څنگه کولی شي چې په دې مبارکه میاشت کې خپل وخت ضایع کړي، په داسې حال کې چې شیطانان په زولنو تړل شوي دي.

فصل: د روژې د نیولو هدف

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

روژه ډېر حکمتونه لري، يو له هغو ټولنيزو حکمتونو څخه ئې دا دی چې کله شتمن او توانمند د روژې په مياشت کې د لوړې خوند وڅکي، نو په نورو مياشتو کې به هېڅکله بېوزله او اړمن هېر نه کړي.

په همدې اړه امام ابن رجب رحمه الله داسې فرمايلي دي: سئل بعض السلف لم شرع الصيام؟ قال: ليدوق الغنى طعم الجوع، فلا ينسى الجائع». الطائف المعارف، لابن رجب (۱۶۸).

ژباړه: له ځينو سلفو څخه پوښتنه وشوه چې ولې په اسلام کې روژه مشروع شوې؟ هغوی وويل: ترڅو شتمن د لوړې خوند وڅکي او هېڅکله وړی انسان هېر نه کړي.

فصل: ذهبي فايده

امام زهري رحمه الله فرمايي (التسبيحة في رمضان، أفضل من ألف تسبيحة في غيره). فضائل رمضان لابن الدينار (٥١)

د روژې په مياشت کې يو ځل سبحان الله ويل د غير رمضان په پرتله زر چنده زيات اجر لري.

همدارنگه شيخ عبدالعزيز بن باز رحمه الله وايي: په روژه کې گناه کول د غير روژې په پرتله لويه گناه ده. ١٥/٤٤٦

نو، اى عزتمنده ملگره! هڅه وکړه چې په روژه کې نيك عملونه ډېر کړئ ترڅو الله تعالى هم خپل انعامونه په زياته کچه درکړي او له گناهونو او معاصيو څخه ځان وساتئ، ځکه چې گناه کول په روژه کې د نورو مياشتو په پرتله ډېر زيات فرق لري.

فصل: د سلف صالحينو سپارښتني

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

ځينو سلفو ويلي دي: د دنيا څخه روژه ونيسه او د مرگ په وخت کې خپل افطار وکړه. ځينو سلفو به ويل: دنيا د متقيانو او مؤمنانو لپاره د روژې مياشت ته ورته ده. هغوی په دې نړۍ کې د روژې په څېر د شهواتو، حرامو اعمالو، ناسمې وينا او ناروا کړنو څخه ځان ساتي. د هغوی د افطار وخت د مرگ شېبه ده، او قبر يې داختر ورغ گڼل کېږي.

همدارنگه بعضو سلفو صالحينو به ويل: په روژه کې له خوراک او څښاک څخه ځان ساتل آسان دي، خو ستونزمن کار د ژبې له بې گټې خبرو او نفساني غوښتنو څخه ځان ساتل دي. په همدې اړه رسول الله ﷺ فرمايلي دي: (من لم يدع قول الزور والعمل به فليس الله حاجة في أن يدع طعامه وشرابه). رواه البخاري وجامع الاحاديث الصحيح (۳۸۱)

يعنې: هغه څوک چې له باطلو خبرو او د هغو د ترسره کولو څخه لاس وانخلي، الله تعالى ته د دې اړتيا نېشته چې هغه له خوراک او څښاک څخه ځان وساتي.

ځينو سلفو صالحينو ويلي دي: خپل غوږونه او سترگې هم بايد روژه کې د گناهونو نه وساتل شي.

خپل غوږونه د روژې په حالت کې وساته او د هغوی له لارې د لهو، لعب او د دروغو خبرې مه اوره.

خپل ژبه هم روژه نيوونکې کړه، دروغ مه وايه، له غيبته ځان وساته، له بدو الفاظو ځان وژغوره، او له غير شرعي خبرو او اعمالو څخه ډډه وکړه.

فصل: زموږ حال په روژه کې!

په داسې حال کې چې روژه د رحمت، مغفرت، او برکت مياشت ده، خو

زموږ حال پکې داسې ښکاري لکه ابليس چې يوولس مياشتې زموږ د گمراهۍ لپاره کار کړی وي او په روژه کې کامياب شي!

(۱)- په روژه کې بې ځايه لوبې، د وخت ضايع کول او مختلف ډول گيمونه زياتېږي، ترڅو د لوړې احساس ونه کړو.

(۲)- ددی لپاره چې ورځ زر تېره شي. د ورځې زياته برخه په خوب تېروو.

(۳)- د غيبت مجلسونه اوږدېږي، ترڅو د وخت د تېرېدو احساس ونه کړو.

(۴)- په کورنۍ کې بد چلند او د غصې څرگندونه زياتېږي.

(۵)- په افطار او سحري کې زموږ اسراف د نورو مياشتو په پرتله څو

چنده ډېرېږي.

(۶)- شپه د ماهواره يي سريالونو په ليدلو تېرېږي!

همداسې زموږ حال له روژې سره دوام لري. تاسو خپله قضاوت وکړئ.

فصل: په روژه کې کوم کارونه وکړو چې د قيام اللیل له فضیلت څخه محروم نه شو؟

گرانه ملگریه، د روژی اصلي خوند د ورځې په روژه او د شپې په زنده داری کې دی. که په دې دوو کې یو هم له لاسه ورکړې، پوه شه چې ډېر خیر دې له لاسه ورکړی دی.

(۱)-د ډېر خوړلو او څښلو څخه د افطار په وخت او تر هغې وروسته ځان وساته، ځکه چې کله معده ډکه شي، نو خوب پرې واکمني کوي، او په دې توگه به انسان د قيام اللیل له برکت څخه محروم شي.

(۲)-د روژی په ورځو کې ځان په بې گټې کارونو مه بوختوه.

(۳)-د ورځې قیلوله مه پرېږده، ځکه قیلوله انسان ته راحت ورکوي او هغه د قيام اللیل لپاره چمتو کوي.

په صحیح حدیث کې راغلي چې: "قیلوا، فإن الشيطان لا یقیل" یعنی: قیلوله وکړی، ځکه شیطان قیلوله نه کوي.

لکه څنگه چې مو مخکې ذکر کړی وه، یو کس ابراهیم بن ادهم رحمه الله ته وویل: ما ته داسې درمل وښایه چې د قيام اللیل کولو توان پیدا کړم. ابراهیم بن ادهم ورته وفرمایل: د ورځې د الله تعالی نافرمانی مه کوه، نو الله به تا د شپې خپل ځان ته ودروي.

فصل: هغه کتابونه چې د قيام الليل په اړه ليکل شوي دي:

مخکې له دې چې د سلف صالحينو د قيام الليل حال بيان کړم، ځينې هغه کتابونه درته يادوم چې د قيام الليل په اړه ليکل شوي دي. که تاسو د شپې عبادت په اړه احکامو او مسائلو ته اړتيا ولرئ، نو کولی شئ دغو کتابونو ته مراجعه وکړئ:

دلته د قيام الليل په اړه ليکل شوي کتابونه ياد شوي دي:

۱. صلاة الليل (فارسي ژباړه هم لري)

ليکوال: شيخ عطية

ناشر: سايت عقیده

۲. احکام قيام الليل

ليکوال: سليمان بن ناصر بن عبد الله العلوان

ناشر: دار الإيمان

۳. كيف تتحمس لقيام الليل

ليکوال: إبراهيم سرحان

ناشر: المكتبة الشاملة

۴. كتاب التهجد وقيام الليل

ليکوال: أبو بكر عبد الله بن محمد بن عبید بن سفیان بن قيس القرشي

ناشر: مكتبة الرشيد

۵. فضل قيام الليل والتهجد

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

- ليکوال: ابو بکر محمد بن الحسين الأجرى (٣٦٠ هـ)
ناشر: عبد اللطيف بن محمد الجيلاني الأسفي
٦. قيام الليل فضله وآدابه، والأسباب المعينة عليه في ضوء الكتاب والسنة
ليکوال: د. سعيد بن علي بن وهف القحطاني
ناشر: المكتبة الشاملة
٧. مختصر قيام الليل
ليکوال: محمد بن نصر المروزي
ناشر: المكتبة الشاملة
٨. قيام الليل
ليکوال: د. محمد بن ابراهيم
٩. كتاب التهجد وقيام الليل
ليکوال: امام ابن حجر
ناشر: دار الكتب العلمية
١٠. مسائل صلاة الليل
ليکوال: شيخ فوزان
ناشر: دار ابن جوزي
١٠. قيام الليل
ليکوال: امام ابن جوزي
ناشر: دار المحدث
او داسی نور کتابونه

فصل: قیام اللیل او د سلف صالحینو لمونځونه په روژه کې

کله چې د رسول الله ﷺ او د هغه د اصحابو ژوند ته ژوره کتنه وکړو، نو پوهېږو چې هغوی په خپل ټول ژوند کې قیام اللیل نه دی پرېښی. په حقیقت کې، د هغوی د خوشبختۍ او نېکمرغۍ راز د شپې په تیاره کې د عبادت په ادا کولو کې و.

مونځ د ورځې په هر وخت کې ثواب لري، خو د شپې، په ځانگړي ډول په روژه کې، د سلف صالحینو له غوره صفاتو څخه شمېرل کېږي.

په دې بحث کې به، ان شاء الله، د د شپې عبادت په اړه د سلف صالحینو ۷۵ اقوال او عملونه، (او د ځینو معاصرینو نظرونه) بیان کړم.

(۱) - شیخ بسام عطیه فرج وایي: صالحینو به ویل: په دنیا کې هېڅ خوند د آخرت له نعمتونو سره برابر نه دی، پرته له هغه خوږ خوند څخه چې د شپې د عبادت کوونکو په زړونو کې پیدا کېږي. نو هڅه وکړئ چې دغه خوند وڅکئ.

(۲) - شیخ عبدالعزیز طریفی وایي: په روژه کې درې فرصتونه شته چې الله تعالی یوازې د هغوی په وسیله مخکینی گناهونه بښي:

۱. د روژې نیول

۲. د شپې قیام

۳. د لیلة القدر قیام.

که څوک دا درې سره یو ځای ترسره کړي، د هغه د مغفرت سبب به ډېر

لوی شی.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

(۳) - گرانه ملگریه! رسول الله ﷺ به د د شپې د لمانځه دومره پابندو چې کله به یې هیر یا ویده شو، نو د ورځې به یې قضایي ادا کوله. عائشه رضی الله عنها فرمایي: کان إذا نام من الليل أو مرض صلی، من النهار ثنتي عشرة رکعة» (رواه مسلم)

ژباړه: د پیغمبر ﷺ څخه به چې کله د خوب یا ناروغۍ له امله د شپې لمونځ پاتی شو، نو د ورځې به یې دولس رکعاته لمونځ کاوه.

(۴) - حافظ ابن حجر رحمه الله وايي: د پیغمبر ﷺ تهجد لپاره خاص وخت نه و ټاکل شوی، بلکې کله به چې ورته ممکنه شوه، لمونځ به یې کاوه.

(۵) - ابو امامه رضی الله عنه د رسول الله ﷺ څخه روایت کوي، هغه فرمایي: عَلَيكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ... (ترمذی حاکم، وجامع الفوائد)

ژباړه: پر ځان د شپې عبادت لازم کړئ، ځکه دا د هغو نېکانو عمل دی چې تر تاسو مخکې تېر شوي دي.

(۶) - دا خبره باید پته پاتې نه شي چې د قیام او تهجد لپاره اجر او ثواب یوازې هغه مهال ترلاسه کېږي چې یو کس په دوامداره توګه دا عبادت ترسره کوي او د خپل ټول ژوند لپاره پرې عمل کوي. که څوک یوه شپه تهجد وکړي او بله شپه د سستي یا تنبلی له امله ئې پرېږدي، نو هغه ته اجر نه ورکول کېږي. عبدالله بن عمرو بن العاص رضی الله عنهما روایت کوي چې رسول الله ﷺ ماته وفرمایي: یا عبد الله، لا تکن مثل فلان کان يَقُومُ اللَّيْلَ فترک قیام اللیل « ... :بخاری ۱۱۵۲

ای عبدالله، د فلاني په څېر مه اوسه چې د شپې لمونځ به یې کاوه، خو بیا یې پرېښود. (بخاری: ۱۱۵۲)

(۷)- هغه څوک چې د شپې لمونځ نه کوي، قیام او تهجد ته عادت نه لري، او یوازې سهار وینسېږي، باید پوه شي چې شیطان د هغه ملگری دی. مسلم او بخاري د ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت کړی دی چې د رسول الله ﷺ په حضور کې د یو سړي یادونه وشوه چې تر سهاره خوب کوي. رسول الله ﷺ وفرمایل: «ذاک رجل بال الشيطان في أذنيه» دا هغه کس دی چې شیطان یې په غوږونو کې ناپاکي کړې ده.

(۸)- دا باید په پام کې ونیول شي چې د شپې لمونځ ادا کول د انسان د ستاینې او فضیلت سبب گرځي، او صادق المصدق (رسول الله ﷺ) د داسې شخص تعدیل کړی دی. سالم بن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما د خپل پلار څخه روایت کوي چې رسول الله ﷺ د هغه پلار ته وفرمایل: «نعم الرجل عبد الله لو كان يصلي من الليل».

عبدالله څومره ښه سړی دی، که د شپې لمونځ وکړي.

سالم وایي: له دې وروسته عبدالله رضي الله عنه د شپې یوازې لږ وخت خوب کاوه.

(۹)- سنت دا ده چې د کورنۍ مشر او سرپرست باید خپله کورنۍ د قیام او د شپې د لمانځه لپاره راوښنه کړي. عمر رضي الله عنه به د شپې لمونځ کاوه، کله چې به نیمه شپه شوه، خپلې کورنۍ ته به یې غږ کولو او وی ویل: ای زما کورنۍ! لمونځ، لمونځ!

او دا آیت به یې تلاوت کاوه:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى﴾ [طه: ۱۳۲].

ژباړه: او خپلې کورنۍ ته د لمانځه امر وکړه او په دې باندې صبر کوه.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

مور له تا شخه روزي نه غواړو، بلکې مور تا ته روزي درکوو، او د پایلې نېکمرغي د پرهیزگارانو لپاره ده.

(۱۰)-د سيدنا عثمان بن عفان رضي الله عنه په ژوند کې لولو چې هغه به هم خپله کورنۍ د عمر رضي الله عنه په خېر د شپې د لمانځه لپاره راويښه کوله.

(۱۱)-نافع وايي: ابن عمر رضي الله عنه به د روژې په مياشت کې په خپل کور کې و. کله چې به خلک له جومات شخه ووتل، ابن عمر رضي الله عنه به له کوره د اوبو يوه کاسه واخيسته او جومات ته به لاړ. هغه به د سهار تر لمانځه پورې په جومات کې پاتې کېدلو او له جومات شخه به نه راوتل. اخرجہ البيهقي

(۱۲)-عمر بن الخطاب رضي الله عنه فرمايلي دي: درې شيان دي چې پرته له هغو زه په دې دنيا کې پاتې کيدل نه خوښوم؛ له هغو شخه يو د شپې په تياره کې پاڅېدل او د الله عزوجل عبادت کول دي. صلاة الليل شيخ عطيه

(۱۳)-همدارنگه، که مېړه د شپې د عبادت کولو عادت لري، نو خپله مېرمنه دې هم د قيام الليل لپاره ويښه کړي، او برعکس، که مېرمنه د شپې عبادت کولو عادت لري، نو خپل خاوند دې هم ويښ کړي.

ابو هريره رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، فَصَلَّى وَأَيَّقُظُ امْرَأَتَهُ، فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، وَرَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ، فَصَلَّتْ وَأَيَّقُظَتْ زَوْجَهَا، فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ. (رواه ابو داود)

ژباړه: الله دې په هغه سړي رحم وکړي چې د شپې له خوبه پاڅېږي، لمونځ وکړي او خپله مېرمن هم د قيام لپاره ويښه کړي. که هغه

ویننه نه شوه، نو په نرمه یې په مخ اوبه وشیندي. او الله دې په هغې بنځې رحم وکړي چې د شپې پاڅېږي، لمونځ وکړي او خپل مېړه د قیام لپاره ویني کړي. که هغه ویني نه شو، نو په مخ یې اوبه وشیندي.

(۱۴)-ممکن تاسو وپوښتی: ولې د کور سرپرست باید خپل اهل د شپې د قیام لپاره ویني کړي؟ دې حدیث ته دقت وکړئ:

ابو هریره او ابو سعید رضی الله عنهما روایت کوي چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: إذا أيقظ الرجل أهله من الليل فصليا أو صلى ركعتين جميعاً، كتب في الذاکرين والذاکرات. (رواه أبو داود)

ژباړه: هرکله چې سړی خپله مېرمن د شپې له خوبه ویننه کړي، او دواړه یو ځای دوه رکعتو لمونځ وکړي - یا یوازې سړی لمونځ وکړي - نو دواړه به د الله تعالی د ذکر کوونکو (ذاکرينو او ذاکراتو) په ډله کې ولیکل شي.

(۱۵)-لازمه نه ده چې انسان ټوله شپه عبادت وکړي، بلکې باید د شپې یوه برخه د عبادت لپاره ځانگړې کړي. ابوهریره رضی الله عنه فرمایي: إني لأجزئ الليل ثلاثة أجزاء، فثلث أنام، وثلث أقوم، وثلث أتذكر أحاديث رسول الله صلى الله عليه وسلم. (سنن الدارمي، ۲۷۲)

ژباړه: زه شپه په درې برخو وېشم:

په یوه برخه کې ویده کېرم،

په دویمه برخه کې قیام الليل کوم،

او په درېیمه برخه کې د رسول الله ﷺ دا حدیثو تکرار کوم.

(۱۶)-ربیع بن سلیمان وايي: امام شافعي رحمه الله خپله شپه په درې برخو وېشلې وه:

په لومړۍ برخه کې به یې لیکل کول.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

په دويمه برخه کې به يې لمونځ کاوه.

او په درېيمه برخه کې به ویده کېدو.

امام ذهبي رحمه الله وايي: د هغه درې واړه کړنې د نېک نیت له امله عبادت گنل کېږي. تهذيب سير اعلام النبلاء ۲/۸۴۸

(۱۷)- يوه ورځ مالک اشتر نخعی رحمه الله د شپې په وخت کې د امير المؤمنين علی رضی الله عنه خدمت ته لاړ او هغه يې د لمونځ په حالت کې وليدو. مالک وويل: ای امير المؤمنين، ته د ورځې روژه نيسي، او د شپې عبادت کوې، او د طاقت نه پورته کارونه هم ترسره کوې؟

کله چې لمونځ بشپړ شو، امير المؤمنين علی رضی الله عنه ورته وفرمايل: آخرت يو اوږد سفر دی، او د دې سفر د تيريدلو لپاره د شپې عبادت ته اړتيا ده. لطائف المعارف

(۱۸)- سلمان فارسی رضی الله عنه وايي: «د شپې لمونځ په خپل ځان باندې لازم کړئ، ځکه چې د شپې زنده داری د هغو نيکانو طريقه وه چې تاسو نه مخکې وو؛ دا کار تاسی خپل پروردگار سره نږدې کوي، ستاسو گناهونه بخښل کېږي، له گناه کولو څخه مو منع کوي او د بدن څخه ناروغي ليرې کوي.» دشيخ بسام عطيه د کتاب څخه

(۱۹)- فضيل بن عياض رحمه الله فرمايي: «کله چې لمر ولوبږي او تياره شي، زه خوشحاله کېږم ځکه په دې تياره کې له خپل رب سره خلوت کوم. او کله چې لمر راوخيژي، غمگين کېږم ځکه چې د خلکو د اختلاط د تگ او راتگ وخت را رسېږي.» کتاب شيخ بسام عطيه فرج (ددشپې مونځ)

(۲۰)- ابوسليمان رحمه الله فرمايي: د شپې عبادت کوونکي د شپې په هغه شيبو کې چې په عبادت کې يې تېروي، له هغو کسانو څخه ډېر خوند

اخلي چې په لهو او لعب کې بوخت وي. او که شپه نه وای، مونږ به په دې دنيا کې پاتې کېدل نه خوښول». کتاب شيخ بسام عطيه فرج (ددشپې مونځ)

(۲۱)- محمد بن المنکدر رحمه الله فرمايلي دي: د دې دنيا له خوندونو څخه يوازې درې خوندونه پاتې دي: د شپې عبادت کول، د ايماني وروڼو سره ليدنه، او د جماعت لمونځ. کتاب شيخ بسام عطيه فرج (ددشپې مونځ)

(۲۲)- حذيفه رضی الله عنه روايت کوي: يوه شپه مې له رسول الله ﷺ سره لمونځ وکړ. هغه ﷺ قرآن په ډېر روان او آرام تلاوت کاوه. کله چې به د تسبيح آيت ته ورسېد، «سبحان الله» يې ويله. کله به چې د رحمت آيت ته ورسېد، د الله تعالی څخه يې د رحمت غوښتنه کوله، او کله چې به د عذاب آيت ته ورسېد، الله تعالی ته به يې پناه ورله. رواه مسلم

(۲۳)- د پيامبر صلی الله عليه وسلم يو صحابي، قتاده بن نعمان رضی الله عنه، د قرآن کریم د يو [قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ] آيت تلاوت او تکرار په يو شپه کې کولو. رواه البخاری

(۲۴)- سعيد بن عبید الطائي وويل: ما اوريدلي چې سعد بن جبیر به د روژې په مياشت کې امامت کاوه او ددغه آيت تکرار به يې ډير کولو:

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ إِذِ الْأَعْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ فِي الْحَمِيمِ
ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (غافر: ۷۰-۷۲)

يعنې ډېر ژر به پوه شي، کله چې زنجيرونه د دوی په غاښونو وي او دوی به د تودو اوبو په لور کشول کېږي، وروسته بيا په اور کې سوځول کېږي.

(۲۵)- قاسم وايي چې ما سعيد بن جبیر رضی الله عنه وليدل، چې

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

شپه يې د قرآن کریم د {وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ} بقره ۲۸۱ آیت تلاوت کولو.

د هغې ورځې له رسوايي او کړاو څخه ځان وژغورئ چې د الله لوري ته ورستنېرې هلته به هر چا ته د هغه د کړې نېکۍ يا بدۍ پوره بشپړه بدله ورکړه شي او پر هېچا به هيڅکله تېری (ظلم) ونشي.

سعید بن جبیر دا آیت شاوخوا شل يا څو ځل نور تکرار کړو.

(۲۶)- «يو سړي چې کښه يې ابو عبدالله وه او د قيس له قبيلې څخه و، وويل: يوه شپه مور د حسن رضی الله عنه سره وو،

هغه د شپې د نفل لمونځ لپاره وښو او په لمونځ کې يې په دوامداره د [وَاِنْ تَعَدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصَوْهَا] آیت تکرار کولو.

يعنی: او که تاسو د الله تعالی نعمتونه شماری، نو تاسو نه شی کولی چې هغوی شمار کړئ.

کله چې سهار شو، مور له هغه څخه پوښتنه وکړه چې ولې يوازې ددغه آیت تکرار دی کولو؟ حسن رضی الله عنه ځواب ورکړ: ما غوښتل په دې آیت کې تدبر او فکر وکړم، ځکه چې هر ځل چې دا تکرار کوم، د الله تعالی هغه نعمتونه يادوم چې په حقيقت کې شمېرل کېږي نه. کتاب الذکار فی فضل الأذکار قرطبي

(۲۷)- «عطاء رحمه الله وايي چې زه او عبید بن عمير د عايشه رضی الله عنها خدمت ته لاړو. عبید بن عمير ورته وويل: تر ټولو عجيبه پېښه چې تاسو له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه ليدلې ده څه وه؟ عايشې رضی الله عنها و ژړل او وپې ويل: يوه شپه، رسول الله صلی الله عليه وسلم وښو او وپې ويل: عايشې، ما يوازې پرېږده ترڅو عبادت وکړم. عايشې

وويل: قسم پر الله، زه غواړم چې ستاسو او هغه څه چې تاسو ته خوشحالي راوړي څنگ يا منع كې وسپروم. نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ودرېد او اودس يې وكر، بيا يې د نفل لمونځ پيل كړ. هغه دومره ژړل چې د هغه جامې لمدي شوې او ژړا يې دوامداره وه، ترڅو ټول ځمكه لمده شوه. كله چې بلال رضی الله عنه د اذان لپاره راغی او رسول الله صلى الله عليه وسلم يې په ژړا كې وليد، نو وې ويل: يا رسول الله، ته ژاړې، حال دا چې الله تعالى تا ته لومړنی او وروستنی گناهونو معاف كړې دي؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم وويل: آيا شكرگزار بنده نه وسپروم؟ تېره شپه ما باندې څو آيتونه نازل شول، او وای پر هغه چا چې دا آيتونه ووايي او پكې تدبر ونه كړي. وروسته يې دا آيت تلاوت كړو

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿آل عمران: ۱۹۰﴾

په يقين سره، په آسمانونو او ځمكې كې، او د شپې او ورځې په بدلون كې، د هونبیارانو لپاره څرگندې نښې دي.

(۲۹)- علامه ابن رجب رحمه الله ويلي دي: كاش چې تاسو له هغو سلفو څخه يو تن ليدلی وای، په داسې حال كې چې دوی په كمال تواضع (فروتني) د الله تعالى په وړاندې درېدلي وو، او مناجات يې پيل كړی و. دوی د دنيا له ټولو اړخونو څخه فارغ وو او په داسې حالت كې درېدلي وو لكه يوې وچ لرگۍ چې هېڅ حركت نه كوي. ۳۳ اسباب خشوع نماز از شيخ محمد صالح منجد

(۳۰)- «مجاهد رحمه الله وايي: كله چې به يو له سلفو څخه لمونځ كاوه، داسې به درېدل چې د الله تعالى څخه به داسې ويره كې وو چې نه به ئې خپل اطرافو ته كتل، نه به د څه شي سره مشغول كيدلو، نه به

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

بی د دنیا مسایلو ته فکر کاوه، او نه به یې په ذهن کې دغو مسایلو ته ځای ورکولو. تر دې چې په عبادت کې به داسې غرق و چې دا ټول بې ځایه فکرونه به یې له ذهن څخه ورک شول. ۳۳ اسباب خشوع نماز از شیخ محمد صالح منجد

(۳۱)- «عبدالله بن الزبیر رضی الله عنه په لمونځ کې داسې دریدل لکه یو وچ لرگی. هغه د سجدې په حالت کې داسې ثابت و چې که منجنیق هم د هغه تر څنگ تیریدلو، سر یې نه پورته کاوه او هغې ته یې پام نه کولو.» ۳۳ اسباب خشوع نماز از شیخ محمد صالح منجد

(۳۲)- مسلم بن بشار په داسې حال کې چې په مسجد کې لمونځ کولو، یوه برخه د مسجد له خرابیدو سره مخ شوه. خلک پورته شول او مسجد څخه باندې لارل، خو مسلم بن بشار په خپل لمونځ کې داسې غرق و چې دا پېښه ئې هېڅ ډول احساس نه کړه. ۳۳ اسباب خشوع نماز از شیخ محمد صالح منجد

(۳۳)- ویل کېږي چې ځینې سلف به د لمونځ او سجدې په حال کې داسې ښکارېدل لکه یو ټوټه کپړې چې په ځمکه پښې وي، او ځینې یې داسې وو چې کله د لمونځ نه راوتل، د هغوی د مخ رنګ به بدل شوی وو. ځینې یې داسې وو چې د لمونځ په حالت کې نه پوهېدل چې څوک د هغوی ښي یا کین خوا کې ولاړ دي. او ځینې یې داسې وو چې داودس په حالت کې د هغوی مخ زیر کېدلو، او کله چې ورته ویل کېدل چې ولې داودس په حالت کې ستاسو حالت بدل کیږي؟ هغوی ویل: زه پوهېږم چې د کوم عظمت سره مخ یم.

(۳۴)- سیدنا علی بن ابی طالب رضی الله عنه د لمونځ په حالت کې لرزېدلو او د هغه حالت بدیدلو. له هغه نه پوښتنه وشوه چې په تا څه

شوی، ولې لرزېږی؟ هغه وویل: دهغه امانت د اداء کولو وخت راغلی دی چې آسمانونه، ځمکه او غرونه د دې بار د وړلو څخه وېرېدل او له دې څخه ئی ډډه کړې وه. ۳۳ اسباب خشوع نماز از شیخ محمد صالح منجد

(۳۵)- سعید تنوخی په لمونځ کې ژړا کوله او د ژړا نه وروسته یې د سترگو پر کونجونو اوبنکې روانې وې. نور ځینې تابعیان هم په دې توګه په لمونځ کې بدلیدل او وپې ویل: ایا تاسو پوهېږئ چې مور د کوم عظمت لرونکي ذات په وړاندې ولاړ یو او د هغه سره مناجات کوو؟ ای گرانو! کوم یو له تاسو داسې حالت لري چې په لمونځ کې داسې بدلېږي او ایا داسې ستر هیبت په زړه کې لري؟ ۳۳ اسباب خشوع نماز از شیخ محمد صالح منجد

(۳۶)- عامر بن عبدالقیس ته وویل شول: ایا په لمانځه کوم شی تا ځان ته بوختوي؟ هغه ځواب ورکړ: آیا له لمانځه څخه ډېر محبوب شی شته چې ما په ځان مشغول کړي؟ ورته وویل شول: مور په لمانځه کې په ځینو شیانو مشغول کیږو. هغه وویل: آیا په جنت، حورالعین او ورته شیانو کې؟ هغه ته وویل شول: نه، مور په خپلو کورنیو او مالونو کې مشغول کیږو. هغه وویل: که زما بدن په نیزه باندې ټوټه ټوټه شي، دا غوره دی چې زه د دنیا د چارو په اړه فکر وکړم، نه دا چې په لمانځه کې دې شیانو ته پام وکړم.

(۳۷)- سعد بن معاذ رضی الله عنه وایي: درې خصلتونه لرم، خو کاش کې هر وخت می همداسی خویونه ول:

۱- په لمانځه کې هیڅ شی ته فکر نه کوم.

۲- که د پیغمبر صلی الله علیه وسلم حدیث واورم، هېڅ پکی شک نه کوم.

۳- کله چې د جنازې سره یم، یوازې هغه څه چې زه یې لولم او هغه

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

دعاگانې چې نور خلک وايي، زما ذهن ته راځي.

(۳۸)-حاتم رحمه الله وايي: د لمانځه په وخت کې پورته کيږم د وېرې او درناوي سره لمانځه ته ځم، د پاک نيت سره لمونځ کوم، د «الله اکبر» کلمه په لوی عزت او عظمت سره وایم، په ترتیل او په فکر سره قرآن لولم، په بشپړ فروتني سره رکوع ته ځم، تشهد په عاجزي سره بشپړوم، سلام وایم او په اخلاص سره لمونځ ختموم. بیا خپل ځان ته راستون شم او وېره لرم چې دا لمونځ به منل شوې وي او که نه.

(۳۹)-ابوبکر الصبغی رحمه الله وايي: ما دوه امامان، ابوحاتم رازي او محمد بن نصر المروري ولیدل او د هغوی د غږ اورېدو څخه می ډېره خوشحالي وموندله. ما هیڅوک لکه هغوی نه وه لیدلی او داسې غږ یې درلود چې هیڅکله مې نه وه اورېدلی. ما هیڅوک دهغه په شان نه دی لیدلی چې دمحمد بن نصر په شان ښکلی لمونځ وکړی، مچې به د هغه په تندی کینسلته او تندی به یې ورته زخمي کړو، خو هغه هیڅ حرکت نه کولو. محمد بن یعقوب اخرم وايي: دهیچا مونځ د محمد بن نصر دمونځ څخه ښکلی نه وه. پشه گانې به د هغه پر غوږونو کیناستې، خو هغې نه لرې کولی او د هغه د لمانځه ښکلا، خشوع او فروتني حیرانونکې وه؛ هغه به خپل زنه پر سینې کېښوده او لکه یو وچ لرگی به ولاړ و.

(۴۰)-عبدالرحمن بن مهدی رحمه الله دشپې لمانځه ته درېدلو، خو کله چې به یې احساس وکړ چې څوک راځي، نو ځان به یې داسې کاوه لکه ویده چی وی.

(۴۱)-شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله کله چې لمانځه ته درېدلو، د هغه بدن به داسې لرېدلو چې ځینې وختونه به یې بدن چپ یا ښي طرف ته کور شو.

(۴۲)-امام اوزاعي وايي: هر څوک چې شپې په قيام الليل کې اوږده ودرېږي، الله تعالى به د هغه لپاره په ورځ د رستاخيز دريدل اسانه کړي.

(۴۳)حسن بصري فرمايي: هيڅ عمل د شپې سره د مبارزې په څېر سخت او ستړي کوونکی نه دی. له هغه پوښتنه وشوه چې ولې د شپې ژوندي کسان د خلکو څخه تر ټولو ښکلي وي؟ هغه وويل: حکمت يې دا دی چې دوی له الله سره خلوت کوي او الله يې د خپل رڼا په ذريعه ښايسته کوي. صلاة الليل از شيخ عطية

(۴۴)-همداسې حسن بصري وايي: «کله چې د شپې د ژوندي پاتې کيدو توان نه لرئ او په ورځ کې د روژې نيولو، پوه شئ چې ستاسو گناهونو تاسو محاصره کړي يی.»

(۴۵)-عبدالعزيز بن رواد چې به کله د شپې خپلې توري خيمې ته داخل شو، نو خپلې بستری ته به تلو او پر هغه به يی لاس راکش کړو، او ويل به يی، په الله قسم، ته ډېره نرمه يې، خو هغه څه چې په جنت کې دي، تر دی هم نرم او غوره دی، او بيا به تر سهاره پورې په لمانځه ولاړ و. صلاة الليل شيخ عطية

(۴۶)-فضيل بن عياض هم وايي: «کله چې شپې راشي، د هغې د اوږدوالي له امله ډارېږم، خو کله چې دقرآن شريف په تلاوت مشغوله شم، تر سهاره پورې دهغې ويلو څخه نه مريږم، حتی که د خپلې غوښتنې تر لاسه کولو ته ونه رسېږم.» صلاة الليل شيخ عطية

(۴۷)-د وصله بن اشيم نه نقل شوی دی: هغه ټوله شپه لمونځ کاوه. کله چې به سهار راوړسېدو، نو داسې به يې ويل: ای پروردگاره هيڅوک زما په شان د جنت غوښتونکی او لتوونکی نه دی، نو لطفاً په خپل فضل او رحمت سره ما د دوزخ څخه وژغوره. صلاة الليل شيخ عطية

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

(۴۸)- وایې چې د حسن بن صالح یوه کنیزه وه چې هغه یې وپلورله. کنیزه د خپل نوې مالک سره شوه. کله چې شپه نیمایي ته ورسیدله، له خوبه راپاڅېده او شور یې وکړ: ای د کور خلکو! لمونځ، لمونځ! هغه کسان چې په کور کې وو، اعتراض ئی وکړ او ویې ویل: ایا سهار شو؟ کنیزی وویل: آیا تاسې پرته له فرضي لمونځ څخه نور لمونځونه نه کوئ؟ هغوی وویل: نه. کنیزی د حسن بن صالح سره بیرته اړیکه ونیوله او ورته یې وویل: تا زه داسې قوم ته پلورلی يم چې پرته له فرضي لمونځوتو څخه نور هېڅ لمونځ نه کوي، نو مهرباني وکړئ ما بیرته راواخلئ. حسن بن صالح هم د هغې وړاندیز ومنلو. صلاة اللیل شیخ عطیة

(۴۹)- «سعید بن مسیب رحمه الله وایې: هغه شخص چې په نیمه شپه کې لمونځ کوي، الله تعالی د هغه مخ ته یو رڼا ورکوي چې په دې رڼا سره هر مسلمان هغه شخص خونبوي. کله چې نور خلک هغه گوري، حتی که د هغه سره یې مخکې لیدلی هم نه وی، بیا هم وایې: زه دې شخص سره مینه لرم! مطربة حال السلف في قيام الرضمان، از شیخ آجری.

(۵۰)- «الربیع وایې: ما د امام شافعي رحمه الله په کور کې څو شپې تېرې کړې. دا لوی شخصیت به شپې ډېر کم ویده کېدو. صلاة اللیل شیخ عطیة

(۵۱)- ابوالجویریبه وایې: شپږ میاشتې مې د امام ابو حنیفه رحمه الله سره تېرې کړې. په دې موده کې هېڅکله هم په آرامه خوب ویده نه شو. د هغه عادت داسې و چې شپې به یې په عبادت کولو کې تېرولې. یوه ورځ د یوې سیمې څخه تېرېدلو، هلته خلکو اشاره ورته وکړه او ویې ویل: دا شخص ټوله شپه عبادت کوي. امام ابو حنیفه ورته وویل: زه شرمېږم چې ځان په داسې یو صفت وښایم، چې عملي کوم یې نه. نو له هغې وروسته به یې تل ټوله شپه ژوندی تیروله. صلاة اللیل شیخ عطیة

(۵۲)- ابو سهل الصعلو کي چې به کله خپل نفس سرزنش کولو، داسې به يې ويل: مور د غفلت سره ويده کيږو، پرنديگان ژړا کوي، حال دا چې هغوی هيڅ گناه نه ده کړی. خو مونږ بې شمېره گناهونه ترسره کړي دي. په الله قسم! ما دروغ ويلي دي. که عاقل وای، هيڅکله به پرنديگان د پروردگار د ستاينې او دعا کولو په برخه کې زما څخه مخکې شوی نه وای. صلاة الليل شيخ عطية

(۵۳)- يو صالح وايي: اې د شپې بيدارېدونکو! هڅه وکړئ. بنايي هغه چينغې چې د شپې بې ځوابه نه پاتې کيږي، بې ځوابه پاتې شي، او يوازې هغه څوک چې قوي اراده او جدیت ولري، د شپې قيام ته راپورته کيږي. صلاة الليل شيخ عطية

(۵۴)- عاصم بن عصام البيهقي رحمه الله وايي: يوه شپه مې د امام احمد بن حنبل رحمه الله سره تېره کړه. هغوی زما لپاره اوبه کينبودلې ترڅو زه د تهجد لمونځ وکړم. کله چې سهار شو، هغه وکتل چې اوبه لکه څنگه چې يې يينې وې، همغه رقم، په خپل ځای پاتې دی. او چا ورته لاس نه دی وری بيا هغه وفرمايل: سبحان الله! يو شخص چې د علم غوښتونکی وي، خو د قيام الليل لپاره نه بيداره کيږي! سير اعلام النبلاء (۱۱/۲۹۸)

(۵۵) امام ابن رجب رحمه الله وايي: سلف صالحينو په روژه کې د تهجد ادا کولو لپاره داسې کوښښ کولو چې دا عمل به يې له ټولو څخه پټ ساتلو. لطائف المعارف

(۵۶)- ايوب سختيانی رحمه الله: د شپې تهجد کاوه، او دا به يې د بل چا لپاره نه ښکاره کولو، بلکې دا يې پټ ساتلو. خو کله چې به سهار شو، خپل آواز به يې داسې لوړ کړ لکه همدغه ساعت چې له خوب څخه پاڅېدلی وي. صفوة الصفوة ۳/۴۹۲.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

(۵۷)- بعضی سلفو صالحينو په روژه کې د يو اودس سره د ماسخوتن او سهار لمونځونه ادا کول،

(۵۸)- امام نسائی رحمه الله په خپل «سنن» کتاب کې يو باب ذکر کړی: «باب ذم من ترک قيام الليل» يعنی د هغو کسانو نکوهش چې د شپې لمونځ پرېږدي.

(۵۹)- امام شافعی رحمه الله وايي: قيام الليل کی دعا د هغه تېر په شان ده چې هيڅکله خپل هدف نه خطا کوی. «

(۶۰)- ابو يزيد معانی رحمه الله وايي: سفیان ثوری رحمه الله کله به چې سهار شو، خپل پښې به يې پر ديوال پورته کولی او سر به يې پر ځمکه کيښودلو، تر څو وینه يې خپل اصلي ځای ته ولاړې شي، ځکه چې هغه به په قيام الليل کې ډېر اوږد مهال ولاړ وو.

(۶۱)- سفیان ثوری رحمه الله وايي: يوه گناه ما کړې وه چې د هغې له امله ما پنځه مياشتې قيام الليل ونه کړ.

(۶۲)- امام ابن قيم رحمه الله وايي: يوه ښځه چې د سلف صالحين عبادت کوونکو څخه وه، په شپه کې به يې ډېر لمونځونه کول. يو چا ورڅخه وپوښتل چې ولې ډير په شپه کې لمونځ کوی؟ هغه ځواب ورکړ: «ډير لمونځه کول د څهري ښکلا زياتوي، او زه غواړم چې زما څهره روښانه او ښکلې شي.

(۶۳)- ابراهيم خواص رحمه الله وايي: د زړه دارو په پنځو شيانو کې پټ دی:

۱- د ډېر خوراک نه ځان ساتل.

۲- د سحر په وخت کې عاجزي.

۳- د تهجد لپاره وینې پاتې کېدل.

۴- د صالحانو سره ناسته.

۵- د قرآنکریم تلاوت په تدبر سره.

(۶۴)- هشام دستوانی رحمه الله وايي: بې شکه چې د الله تعالی داسې بندگان هم شته چې له خپل ځان څخه خوږ خوب ليرې کوي، تر څو په خوب کې مړه نه شي.

(۶۵)- ثابت بنانی رحمه الله وايي: ما شل کاله خپل نفس د شپې بيدار پاتې کولو لپاره په سختی وزغمل، خو بيا مې شل کاله نور د دې عبادت څخه خوند واخيست.

(۶۶)- يو کس د سلف صالحين څخه: د شپې داسې بيدار پاتې کېدو چې د هغه پښې ورم کولو. بيا به يې پښې ووهلې او ويل به يې: ای حکم ورکوونکي، چې د بدی امر کوئ! زه يوازې د رحمان عبادت لپاره پيدا شوی يم، نه د بل څه لپاره.

(۶۷)- معمر رضی الله عنه وايي: په څنگ کې مې سليمان تميمی وروسته له دې چې د ماسخوتن لمونځ يې وکړ، د نفل لمونځ ئې پيل کړ. ما واورېدل چې دا آيه ئې تلاوت کوله: تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (برکت دې وي هغه الله ته چې ملک يې په لاس کې دی او هغه پر هر شي قادر دی). هغه دا آيه پرله پسې تکرارولو تر څو د جومات اهل ووتل. بيا زه هم کور ته لاړم. کله چې د سهار اذان لپاره جومات ته لاړم، سليمان مې وليد چې همدا آيه اوس هم تکراروي.

(۶۸)- د مسروق رحمه الله ښځه وايي: مسروق داسې لمونځ کاوه چې دواړه پښو به يې ورم کولو، او ډيری وختونه زه به دحسرت له امله ناسته وم، زړه مې دهغی په حال سوځېدو او د هغه لپاره مې ژړل. همداراز، هر وخت چې به ستري شو، نو په ناسته به يې لمونځ کولو، او کله چې به يې

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

لمونځ خلاص شو، لکه څنگ چې ونښ خپل ځای ته ځي، هغه به هداسي خپل ځای ته روان شو. سير اعلام النبلاء ۴/۶۵

(۶۹)- أبو سليمان دارانی رحمه الله وايي: ځينې وختونه مې پنځه شپې مسلسل يوازې په يوه آيت تېرې کړې.

(۷۰)- امام سفیان ثوری رحمه الله ځوانانو ته خطاب کوي او وايي: ای ځوانانو، تر هغه وخته پورې چې ځوان یی، د شپې بيدار پاتې شی. که اوس د شپې لمونځ نه کوی، نو کله یې بيا ادا کوی؟

(۷۱)- ابراهيم بن شماس وايي: ما امام احمد رحمه الله وليدو چې قيام الليل کوی، حال دا چې هغه يوازې يو ماشوم و.

(۷۲) امام اوزاعي رحمه الله: له بسه چی داسې شپې تېرولې چې د سجدې په ځای کې يې ژړا ديره کوله. يو ورځ بڼځی خپل خاوند ته وويل: ولې د ماشومانو خيال نه ساتی، چې د اوزاعي د لمونځ په ځای کې ادرار کوي؟ خاوند ورته په ځواب کې وويل: افسوس دې وي په تا، اوزاعي شپه په ژړا تېروی او دا هغه اوبی ده چې د اوزاعي له ژړا نه راځي، نه د ماشومانو له ادرار.

دمرگ په وروستيو شېبو کې امام ابو شعثاء رحمه الله ژړل. چا ترې وپوښتل: ولې ژاړې؟ هغه ځواب ورکړ: وه می نشو کولی. (په دې شپه) قيام الليل وکړم.

مشهور محدث شيخ الاسلام ابو عبدالله محمد بن نصر مروزی بغدادی رحمه الله (۲۰۲ - ۲۹۴ هـ)، چې د امام احمد حنبل رحمه الله شاگرد و، په خپل کتاب «قيام الليل» کې دغه پېښه نقل کړې ده.

جليل القدر او مشهوره تابعي د عربو سردار، احنف بن قيس رحمه الله

يوه ورځ په داسې حالت کې چې ناست و، دا آيه واورېدله: {لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ} اې خلکو! موږ تاسي ته داسي يو کتاب لېرلی دی، چې په هغه کښي همدا ستاسي يادونه ده، ايا تاسي نه پوهېږئ؟

هغی له خپل ځايه تکان وخو او ويې ويل چې زما لپاره يوه نسخه قرآن کریم راوړئ ترڅو وگورم چې زه په کومه ډله کې يم او له کومو خلکو سره ورته والی لرم. قرآن کریم يې پرانيست، د هغو نارينه وو ترڅنگ تېر شو چې ځانگړتيا يې داسې ده.

{كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ} {وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ} {وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ} الذاريات ۱۷-۱۸-۱۹

هغوی د هغې ورځې له راتگ څخه مخکي د شپې له مخي ډېر لږ ويده کېدل. بيا دوی د شپې په وروستيو شېبو کښي (د الله څخه) بخښنه غوښتله. او د دوی په مالونو کښي د سوالگر او صابر لپاره حق و.

سترگې يې پر بلې ډلې ولگيدې چې دغه حالت يې درلود. {تَتَجَافَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ} سجده ۱۶

(د تهجد لپاره) د بسترو څخه پاڅيږي، خپل رب ته له ويري او هيلي سره خپله غوښتنه وړاندي کوي. او څه روزي چې موږ ورکړې ده، له هغې څخه لگښت کوي.

بيا يې سترگې پر بلې ډلې ولگيدې چې په دې توگه يې ستاينه شوې وې: {وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا} فرقان ۶۴

هغه کسان چې د خپل پروردگار په وړاندي په سجود او قيام شپې تېروي. او هغه خپل سفر ته ادامه ورکړه، يوه ډله يې وليده چې په دې توگه

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

معرفي شوې وي: {الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ} ال عمران ۱۳۴

د هغو لپاره چې د بډايۍ او بيوزلۍ په دواړو حالاتو كښي مال مصرفوي، د غوسې زغمونكي دي او د نورو لنډ پاري بخښي. داسي نېكان خلك د خدای ډېر خوښ دي.

يو بله گروه يې وليد چې دغه حالت يې درلود: {وَيُؤْتِرُونَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْحَ نَفْسِهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ} الحشر ۹

او پر خپل ځان باندي نورو ته ترجيح ورکوي که څه هم پخپله محتاج وي. حقيقت دا دی، کوم خلك چې د خپل زړه له تنگۍ څخه وژغورل شول، همغوی بري موندونكي دي.

هغه سترې نه شو او همدارنگه د ليدلو او مشاهده کولو په کار کې بوخت و، تر دی چې یوی ډلې ته ورسېد چې دغه اخلاق او ځانگړتياوې يې درلودلې {وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَآئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ} الشورى

او هغه کسان چې له لويو گناهونو او د بې حيايۍ له چارو څخه ډډه کوي او که په غوسه شي، نو عفو کوي.

{وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلَاةَ وَاَمْرُهُمْ شُورٰى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ} او هغه کسان چې د خپل رب حکم مني، لمونځ قايموي، خپلي چاري پخپل منځي مشورې سره سرته رسوي. مور چې هر څه روزي هغو ته ورکړې ده، له هغې څخه (د الله په لار كښي) لگښت کوي.

احنف بن قيس چې کله دلته ورسيد، په حيرت کې ولوېد او ويې ويل: ای پروردگار! زه د خپل حال څخه خبردارۍ لرم، حقيقت دا دی چې

زه په دې ډلو کې نه ښکارېږم. بيا يې بل لاره غوره کړه او خپل سفر ته ئې ادامه ورکړو. يوه ډله يې وليدله چې حالت يې داسې و: {إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ} {وَيَقُولُونَ أَأَنْتَا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ} الصافات ۳۵-۳۶

دا هغه کسان ول چې کله به ورته ويل کېدل چې د الله څخه پرته بل هېڅ پر حق معبود نه شته، نو دوی به مغروره کېدل. او ويل به يې: ايا موږ د يو لېوني شاعر په خاطر خپل معبودان پرېږدو؟

«بيا په همدغه لاره کې خپلو سترگو ته داسې کسان وليدل چې دا ډول معرفي شوي وو: {وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ} الزبر ۴۵

کله چې يوازي د الله يادونه کېږي نو پر آخرت باندي د ايمان نه لرونکو زړونه په درزېدو شي، او کله چې له هغه پرته د نورو يادونه کېږي، نو په ناڅاپي ډول هغوی د خوښۍ څخه غوړېږي.

بيا د بلې ډلې څخه تېر شو چې د پوښتنې لاندې راغلي وو: {مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِينَ - وَلَمْ نَكُ نَطْعِمُ الْمَسْكِينِ - وَكُنَّا نَحْوُ مَعَ الْخَائِضِينَ - وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ - حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ} - المذثر ۴۲-۴۷

تاسي څه شي دوږخ ته بوتلاست؟- هغوی به ځواب ورکړي: موږ له لمونځ کوونکو څخه نه وو- او مسکين ته مو خواږه نه ورکول- او د حق پر خلاف د خبرو جوړونکو سره په يو ځای کېدو موږ هم خبري جوړولې- او د جزا ورځ مو درواغ گڼله- تر دې پوري چې موږ له هغه باوري شي (مرگ) سره مخامخ شوو.

هغه خپلې هڅې ته دوام ورکړو، د قرآن مجيد پاڼې يې ارولې. تر دې چې خپل ځای ئې پيدا کړی، بالاخره پر دې آيت ودرېد: {وَأَخْرَجُوا

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

بُدُّوْبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنْ اللَّهُ
عَفُورٌ رَحِيمٌ {التوبه}

خیني نور خلك دي چي په خپلو گناهونو يې اعتراف کړیدی؛ د هغوی عمل گډوډ دی: خه ښه دی خه بد. ليري نه ده چي الله پر هغو بيا مهربان شي، ځکه هغه ښوونکی او رحم کوونکی دی.

په دې وخت کې يې بې اختياره دغه جمله په ژبه راغله. «هو، هو، بې شکه همدا زما حالت دی». اصول و مبادی فهم قران (ص ۲۶)

په هر حال، هغوی خپل وخت د الله تعالی لپاره لگولی و، او الله تعالی هم له هغوی په خپل دين کې گټه واخيسته او وخت يې د هغوی لپاره مبارک کړ.

(۷۵)-ممکنه ده څوک تاسو څخه پوښتنه وکړي چې کله چې زه زیات وخت قیام اللیل لپاره ورکړم، نو سترې او خسته کیرم؟

په ځواب کې ووايي: قیام او تهجد لپاره بيداري د هر شخص د توان او طاقت پراساس دی، او الله تعالی هيڅوک نه دی مکلف کړی چې د خپل طاقت څخه پورته څه وکړي. لکه څنګه چې په حديث کې راغلي دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: «لِيُصَلَّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ، فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَقْعُدْ» (بخاري).

يعني تاسو هر يو بايد تر هغه وخته پورې لمونځ وکړئ چې ترڅو خپل ځان کې د نشاط او توان احساس کوئ، او کله چې د کمزوري او ستریا احساس وکړئ، نو بايد لمونځ ترک کړئ او استراحت وکړئ.

فصل: د سلف صالحين د نفلي لمانځه شمېر په روژه کې

که څه هم په تېره برخه کې مو د سلف صالحين د لمانځه په کيفيت بحث کړی، خو اوس به د هغو رکعتونو په اړه معلومات وړاندې کړو چې دوی به په روژه کې ادا کول.

د سير و اعلام، کتاب ليکلی چی:

سیدنا علي بن حسين رحمه الله هره ورځ ۱۰۰۰ رکعاته لمونځ کولو.
تهذيب التهديب ۷/۳۰۶

ميمون بن مهران رحمه الله په ۱۷ ورځو کې ۱۷۰۰۰ رکعتونه وکړل، چې معنی يې دا ده چې هغه به هره ورځ ۱۰۰۰ رکعاته لمونځ کاوه. تهذيب التهديب ۱۰/۳۹۲

اويس قرني رحمه الله به ټوله شپه په سجده تېروله او د شپې وخت به يې په رکوع کې تېرېده. سير اعلام النبلاء
قاضي ابويوسف رحمه الله به هره ورځ ۲۰۰ رکعت لمونځ کاوه. سير اعلام النبلاء

امام ذهبي رحمه الله د امام ابو يوسف رحمه الله له قوله روايت کوي:
امام ابو حنيفه رحمه الله به هره شپه په يوه رکعت کې د قرآن کریم ختم کاوه.

د وکيع بن جراح رحمه الله په اړه ويل شوي چې هغه به د روژې په هره شپه کې يو ځل د قرآن کریم ختم کولو او ۱۳ رکعت د ضحی لمونځ به يې کولو. د فرضي ماسپينين لمونځ څخه وروسته به يې د عصر تر لمانځه

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

پورې نفلي لمونځ ادا کاوه.

ايوب سختياني رحمه الله به ټوله شپه وپښ و، خو د سهار په وخت کې به يې خپل غږ لوړ کړ ترڅو خلک فکر وکړي چې هغه اوس له خوبه را وپښ شوی دی.

ځينې د سلف صالح رحمهم الله به د روژې په شپو کې ۲۳ رکعته لمونځونه کول. مصنف ابن أبي شيبة (۷۶۸۸)

داود بن قيس رحمه الله وايي: خلکو به د عمر بن عبدالعزيز رحمه الله په وخت کې په مدينه طيبه کې ۳۶ رکعتونه لمونځ کاوه، د درې رکعتو وترو سره. مصنف ابن أبي شيبة (۷۹۸۹)

سعید بن جبیر، ابن ابی مليکه، شتير بن شکل، او ابو البختري علي بن ربيعه به په روژه کې ۲۰ رکعتو د قيام لمونځ ادا کاوه.

عبدالرحمن بن الأسود به په روژه کې ۴۰ رکعتو د قيام الليل لمونځ کولو، ۷ رکعتو وترو سره.

او په دې باب کې نور مثالونه هم شته، چې تاسو ته لاندې کتابونو ته د مراجعه کولو سپارښتنه کوم:

- ۱- تاريخ الإسلام د امام ذهبي رحمه الله.
- ۲- سير أعلام النبلاء د امام ذهبي رحمه الله.
- ۳- تاريخ بغداد د خطيب بغدادي رحمه الله.
- ۴- البداية والنهاية د امام ابن كثير رحمه الله.

فصل: د شپې د زنده داری گټې

شیخ بسام عطیه فرج په خپل کتاب صلاة اللیل کې لیکي: د شپې زنده داری د انسان له بدن څخه ناروغی لیرې کوي. دا خپله د ناروغیو د مخنیوي یوه وسیله ده، ځکه ډاکټران دې نظر ته رسېدلي چې ډېر خوب د زړه د سکتې سبب گرځي. ما له یو شمېر ډاکټرانو پوښتنه وکړه چې انسان ته د خوب لپاره څومره وخت ته اړتیا ده؟ هغوی ځواب راکړ: د خوب لپاره ټاکلې موده نشته، هرکله چې انسان د ستړیا احساس وکړي، باید استراحت وکړي. ځینې وخت دوه یا څلور ساعته خوب بسنه کوي، پرته له هغه وخت چې ستړیا د سختو او طاقت فرسا کارونو یا ناروغی له امله وي. په داسې حالاتو کې، تر هغه چې ستړیا پای ته نه وي رسېدلې او ناروغي له بدنه نه وي وتلې، ډېر خوب او استراحت ستونزه نه لري.

فصل: د سلف صالحينو صدقه ورکول په روژه کې

صدقه ورکول د صالحينو او د الله تعالی د محبوبو بندگانو طريقه ده. دا عمل زړه پاکوي، په مال کې برکت راولي، حسد له منځه وړي، ټولنه ځواکمنه کوي او د مسلمان ورور حق پرې ادا کېږي.

سخاوت د رسول الله ﷺ ځانگړتيا په هر وخت کې وه، خو په ځانگړي ډول د روژې په مياشت کې يې سخاوت نور هم زياتېدل. د ابن عباس رضی الله عنه حديث دی: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ» (بخاري)

ژباړه: رسول الله ﷺ د ټولو خلکو تر منځ ډېر سخاوتمند و، او په روژه کې يې سخاوت د هر وخت څخه زيات و.

رسول الله ﷺ فرمايي: «أفضل الصدقة صدقة في رمضان» (شيخ الباني رحمه الله دا حديث ضعيف گڼلی. وگورئ: ضعيف الجامع، حديث نمبر: ۱۰۱۳)

يعنی: بهترينه صدقه، د روژې صدقه ده.

کله چې مور د ابو بکر او عمر رضي الله عنهما سيرت مطالعه کړو، نو پوهېږو چې دواړو به د صدقې ورکولو په برخه کې يو بل سره سيالي کوله.

د روژې په مياشت کې د افطار ورکول لوی اجر او ثواب لري. په حديث کې راغلي دي: «مَنْ فَطَّرَ صَالِحًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا» (رواه الترمذی)

يعنی: «څوک چې يو روژه دار ته افطاري ورکړي، دی ته به هم دروژې

نيولو په شان اجر وليکل شی، پرته له دې چې د هغه اجر کې څه کمښت راشي.»

امام زهري رحمه الله د روژې په اړه ويلي دي: «إنما هو قراءة القرآن وإطعام الطعام»

يعنې د روژې مياشت د قرآن په تلاوت او مسکينانو ته په خوراک ورکولو کې خلاصه شوې ده.

انس بن مالک رضی الله عنه وايي: «مسلمانان، د پیامبر صلی الله عليه وسلم اصحاب او تابعين کله چې به د شعبان مياشت داخله شوه، د خپلو ځانونو لپاره قرآنونه نيول او تلاوت به يې پکې کول، او دخپل مال زکات به يې ورکولو ترڅو بې وزله او فقيران هم د رمضان په مياشت کې روژه ونيسي او تقويه شي.»

عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه كان لا يأكل حتى يؤتي بمسكين يأكل معه. بخاری

د ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی چې هغه به تر هغه وخته خوراک نه کولو، تر څو چې به يو بې وزله کس يې ورته نه وی راوړی چې ورسره گډه دودۍ وڅوري.

همدارنگه ابن عمر رضی الله عنه به چې مسجد ته تللو، دمسجد څخه به يې څو نور کسان د ځان سره د ډوډۍ خورلو لپاره کور ته بېول.

د مدينې ځينې فقيران نه پوهېدل چې هغوی ته خوراكي توکي له کومه ځايه راځي، تر هغه چې علي بن حسين زين العابدين رحمه الله وفات شو. له هغه وروسته، دوی ته نور خوراكي توکي نه راوړل کيدل. کله چې د هغه جسد ته غسل ورکول کيدو، د هغه پر شا د خوراكي توکو

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

د کڅوړې وړلو نښې وليدل شوې.

شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله فرمايي: «په روژه کې د فقيرانو مرسته کول د اسلام له سنتونو څخه دي.» مجموع الفتاوى ۲۹۸/۲۵

امام ابن قيم رحمه الله فرمايي: «ما به کتل چې کله به شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله د جمعي د لمانځه لپاره دکور څخه ووتلو، نو هر هغه څه چې به يې په کور کې وو، لکه ډوډۍ او نور شيان، هغه به يې راواخيستل او په پټه به يې په لاره کې صدقه کول.» زاد العماد ۱/۳۹۵

هو محترم ملگر، په سلفو صالحينو به په روژه کې دومره حريص ول چې د خپل مسلمان ورور لپاره به يې د خوړو ورکولو په عمل کې ځانگړې لېوالتيا درلوده، تر دې چې د نورو عباداتو پر ځای يې همدې عمل ته ترجيح ورکوله. نبي کریم ﷺ فرمايلي دي: خَيْرُكُمْ مَنْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ وَرَدَّ السَّلَامَ. يعنې: ستاسو غوره هغه څوک دی چې خواړه ورکړي او سلام ته ځواب ووايي. صحيح الجامع ۳۳۱۸

يو کس له سلف صالحينو څخه ويلي دي: که زه په روژه کې لسو مسکينانو ته خواړه ورکړم، نو دا راته له دې غوره ده چې د اسماعيل عليه السلام له اولاد څخه لس غلامان آزاد کړم.

عبدالله بن عمر رضی الله عنه به خپل روژه تر هغه نه ماتوله چې د يتيمانو، فقيرانو او مسکينانو سره يې افطار نه وه کړی. حال السلف في رمضان

سلف صالحين د روژې په مياشت کې د صدقې او انفاق له گټو څخه خبر ول. له همدې امله هغوی شخصاً د روژې ماتولو لپاره د روژه دارانو لپاره افطاري چمتو کول او د فقيرانو سره د خواړو ورکولو څخه يې خوند اخيستلو.

په کتاب، اعلام، کی لیکل شوی دي: امام حسن بصری قرون مفضلہ او امام محدث عبدالله بن مبارک رحمهما الله، سره له دې چې په خپل وخت کې یې په فقه او علم کې بې مثاله ول، بیا یې هم د روژه دارانو لپاره خواړه چمتو کول او په خپلو لاسونو به یې توزیع کول.

صلت بن بسطام رحمه الله به هره ورځ د روژې په مبارکه میاشت کې پنځوسو مسکینو ته افطاري ورکاوه او هغو کسانو چې کالی نه درلودل، هغوی ته یې کالی ورکول.

حماد بن ابی سلیمان رحمه الله هم په روژه کې د فقیرانو سره مرسته کوله، هغوی ته ئی خواړه او اوبه ورکولې او د هغوی لپاره ئی لباس او دودۍ چمتو کوله. شیخ سعید بن عبدالله الحمید وايي: حماد رحمه الله په روژه کې سلگونه مسکینانو ته خواړه ورکول.

ابن ابی غدی وايي: داود بن ابی هند خلوپښت کاله پرله پسې روژه نیولې وه، خو د هغه کورنۍ نه پوهیده. ځکه هغه د گلابو پلورونکی و. هغه به چې کله دورځی له کور نه وتلو، خواړه یې له ځان سره وړل او په لاره کې یې دغه خواړه مسکینانو ته ورکول، او د ماښام په وخت کې به یې د خپلې کورنۍ سره افطار کاوه.

کله چې مور د سلف صالحينو ژوند ته وگورو، پوهیږو چې هغوی ټولنیز ژوند سره مینه لرله او یو بل سره ئی مرسته کول خوښ ول. داسی لکه چې دوی د یو بدن غړی و.

فصل: په روژه کې د غيبت او دروغ ويلو په اړه د سلف وينا

لکه څنگه چې مخکې مو ويلي و، په روژه کې د گناه کولو جزا د نورو وختونو په پرتله لويه ده.

له دې امله، سلف صالحينو هڅه کوله چې په روژه کې د گناهونو څخه ځان وساتي او نور هم د گناهونو څخه منعه کړي، ځکه چې گناه او روژه په يوځای کې نه شي جمع کېدای. په صحيح حديث کې راغلي دي: «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَمْ يَدْعُ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلِ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ». بخاری و صحيح الجامع

ژباړه: «څوک چې له دروغو ويلو او باطل عمل کولو څخه ډډه ونه کړي، الله تعالی هېڅ اړتيا نه لري چې يو کس د خوړو او څښاک څخه ډډه وکړي.»

عمر بن الخطاب رضی الله عنه فرمايي: روژه يوازې د خوړو او څښاک پرېښودل نه دی، بلکې روژه د دروغو او باطل خبرو، لهو لعب او ناحقه قسمونو نه ځان ساتل دي». مصنف ابن أبي شيبة

امام مجاهد رحمه الله، لوی مفسر، وايي چې دوه (ناپسند) خصلتونه دي چې کله هغه پرېښودل شي، روژه سالمه پاتې کېږي:

۱- غيبت

۲- دروغ. مصنف ابن أبي شيبة

روژه د نفس پاکولو مياشت ده. که ته لا هم د نفس په فاسدولو کې

اصرار کوي، نو پوه شه چې په تا کې هم هيڅ خیر نيشته.

امام ابن رجب حنبلي رحمه الله فرمايي: روژه دار تر هغه وخته پورې په عبادت کې دی، چې تر څو غيبت ونه کړي.

امام ابن القيم رحمه الله فرمايي: روژه دار هغه شخص دی چې د خپل بدن ټول غړي د گناهونو نه بچ کړي، ژبه يې له دروغو او فحش خبرو څخه پاکه وي، او نس يې له اوبو او خوړو څخه. او د هغه عورت له ناپاکۍ څخه پاک وي.

که کله خبرې کوي، داسې خبرې نه کوي چې د هغه روژه زیانمنه کړي، او که کوم عمل ترسره کوي، نو داسې عمل نه کوي چې دهغه روژه فاسده کړي.

په پایله کې، د هغه خبرې د خیر او برکت څخه ډکې وي او عملونه يې د خوشبويي په شان وي.

او هر څوک چې ورسره کینی، د هغه له همنشینی څخه گټه اخلي او له دروغو، کذب، گناه او ظلم څخه په امان کې وي.

دا ریښتیني روژه ده، نه دا چې انسان یوازې د خوړو او ښځاک څخه ډډه کوي،

روژه د بدن اعضا دگناهونو څخه د ساتلو او دخیتي د خوړو او ښځاک څخه ځان ساتلو نوم دی.

لکه څنگه چې اوبه او خواړه روژه باطله وی او هغې ته فساد راوړي، همدارنگه گناهونه هم د روژې ثواب او پاداش له منځه وړي او د هغې پایلې ته فساد راوړي. په دې توگه، روژه دار داسې کس ته ورته کیږي چې د روژې له حقیقي هدف سره سم نه وی روان. الوابل الصیب ۳۲/۳۱

فصل: سلفو علماوو به د روژې په مياشت کې دا حاديثو تدریس خڼډول او قرآن کریم ته به يې مخه کوله.

که څه هم د پيغمبر صلی الله عليه وسلم د احاديثو تدریس کول يوه واجبہ وظيفه ده.

چې انسان ته سعادت ورکوي، ژوند ته يې پراختيا ورکوي، او په جنت کې د پيغمبر صلی الله عليه وسلم سره يوځای کېږي، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: نَضَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتي فَأَدَاهَا كَمَا سَمِعَ فَرُبَّ مُبْلَغٍ أَوْعَى لَهُ مِنْ سَامِعٍ. (ترمذي)

«الله تعالی دی هغه کس روی سفیده کړي چې زما خبرې واوري او بيا يې همدغه شان چې اورېدلي وي، بل ته ورسوي، ډيری کسان داسی وی چې ورته دا ابلاغ شي، د هغه چا نه چې اورېدلي وي، ډير پوه او منونکي وي.» قاضي عياض رحمه الله په «الشفاء» کې ليکي: مصعب بن عبدالله روايت کوي چې هرکله چې به امام مالک رحمه الله د رسول الله صلی الله عليه وسلم يادونه کوله، د هغه څېره بدلیده او د شدت لرزش له کبله به داسې ښکاریده چې تقريبا به په ځمکه راولوېږي. الشعفا فی تعريف المصطفى ۱/۹۶

خو کله چې به د روژې مياشت راغله، هغه به د حديثو تدریس پرېښود او خپل ځان به يې د قرآن کریم تلاوت او تدبر ته ځانگړی کړ. لطائف المعارف ۱۷۱

د. شيخ سعيد بن عبدالله الحميد رحمه الله وايي: کله چې امام مالک رحمه الله د روژې په مياشت کې د نبوي احاديثو تدریس د قرآن کریم تلاوت کولو لپاره پرېښودلو، آیا مور نه شو کولی چې د روژې په مياشت کې د عبادت لپاره خپل موبایلونه، لپتاپونه، او تلویزیونونه بند کړو؟»

مسجد نبوی همیشه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د احاديثو د تدریس لپاره یو گرم او فعاله ځای پاتې شوی دی، او له اسلامي تاریخ څخه تر نن پورې په دې ځای کې د حدیثو کتابونه تدریس کېږي. خو سلف صالحینو به د روژې په مياشت کې دغه ځای یوازې د کتاب الله تدریس او تلاوت لپاره ځانگړی کول او د احاديثو درسونه به یې موقتي توگه تعطیل کړل.

زبید یامی رحمه الله د روژې په راتگ سره خپل ټول کارونه پرېښودل او قرآن شریف به یې په لاس کې نیوه. بیا به یې خپل دوستان ځان ته را ټول کړل او ټوله روژه به یې د قرآن کریم په تفسیر کې تېره کړه.

امام احمد رحمه الله په روژه کې تدریس او د کتابونو لیکلو کارونه ځنډول او ویل به یې: دا مياشت د قرآن کریم د تلاوت کولو مياشت ده.

امام ماجد غامدي وايي: له زید بن ثابت څخه پوښتنه وشوه چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سحري او لمونځ ترمنځ څومره فاصله وه؟ هغه وویل: تر هغه پورې چې پنځوس آیتونه ولوستل شي.

او له امام نخعي څخه د قنوت موده پوښتنه وشوه، هغه وویل: د انشفاق سورت لوستلو په اندازه.

دا په دې معنا ده چې هغوی دومره د قرآن سره تړلي وو چې حتی وخت یې د قرآن آیتونو پراساس حساباوه.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

همدارنگه د نورو محدثينو لکه امام سفیان ثوري او نورو څخه ثابت ده چې په روژه کې به يې د حديثو درسونه پريښودل او د قرآن تفسير ته به يې مخه کوله.

نو د ټولو علماو لپاره لازمه ده چې په روژې کې بايد د قرآن کریم تفسير او ژباړې ته ځان ځان وقف کړي او له نورو درسونو، په ځانگړې توگه د فنونو څخه، يوازې يو مياشت ځان بېغمه کړي او يوازې ځان د الله تعالی د کتاب تلاوت او تفسير ته ځانگړی کړي. دا د سلفو صالحينو طريقه وه.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله، ويتدارسونه بينهم، إلا نزلت عليهم السكينة، وغشيتهم الرحمة، وحفَّتْهُمُ الملائكة، وذكَّرتهم الله فيمن عنده». مسلم

هيڅ قوم نشته چې د الله په يو کور (مسجد) کې راټول شي ترڅو د الله تعالی د کتاب (قرآن) تلاوت وکړي او يو بل ته يې زده کړی، مگر الله به پرې سکينه (آرامش) نازل کړي، د الله رحمت به هغوی احاطه کړي، ملايکې به يې شاوخوا گرځی او الله تعالی د هغوی يادونه د خپلو نیکو بندگانو سره کوي.

فصل: سلف صالحين او د روژې په مياشت کې د قرآن کریم تلاوت

گرانه ملگریه، په تیرو بحثونو کې مو د سلفو صالحیو ځینې عملونه چې په روژه او غیر روژه کې یې ترسره کول یاد کړل. اوس مخکې له دې چې دې بحث ته ادامه ورکړو، غواړم خو پوښتنو ته ځواب ورکړې:

۱. ولې سلف صالحینو په دې مبارکه مياشت کې د الله تعالی په عبادت کې ډیر جدی او هڅاند وو؟

۲. ولې هغوی خپل معمول کارونه په دې مياشت کې پرېښودل؟

۳. ولې هغوی د ورځې روژه او د شپې قیام اللیل ته ځانگړې پاملرنه کوله؟

۴. سره له دې چې هغوی په روژه کې روژه نیوله او فرضی عبادات یې ترسره کول، بیا یې هم د صدقې ورکولو، د بې وزلو مرسته او انفاق لپاره لا زیاته هڅه کوله؟

په رښتیا، دا څه راز و چې سلف صالحینو د خپلو اعمالو په ترسره کولو کې قولاً او عملاً دومره جدي وو؟ دوی یوازې د څو ساعتونو لپاره د خوړو او څښاک نه کولو سره ځان پرهیزگار نه گڼل، بلکې خپل ځان یې د الله تعالی رضا ته رسيدلو لپاره په عبادت، صدقې، مرستې او نورو ښو کارونو مشغوله کړی و. خو مور یوازې د څو ساعتونو لپاره د خوړو او څښاک څخه پرهیز کوو او ځان بشپړ مسلمان او پرهیزگار گڼو، او بیا وایو چې دوی لوی انسانان وو، مور هم لکه هغوی لوی انسانان یو!

گرانه ملگریه، د شیخ عبدالعزیز بن باز رحمه الله توصیې ته پام وکړئ

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

چې وايي: زما توصيه ټولو قرآن لوستونکو ته دا ده چې د تدبر او تفکر سره، خالصانه او د علم ترلاسه کولو او گټې په قصد سره د قرآن تلاوت وکړي. هره مياشت يو ځل قرآن ختم کړي، او که دی څخه لږه موده کې هم ممکنه وي، بيا هم بهتره ده. فتاوی المرأة ۱۹۹/۲۰۰

اوس راځو د قرآنکریم تلاوت ته.

په دې کې شک نشته چې د قرآن تلاوت د ټولو ذکرونو څخه ترټولو ستر او غوره دی، او امت په دې اجماع لري چې دا عمل ډېر ثواب او پاداش لري. الله تعالی فرمايي: **إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ** {فاطر ۲۹}

کوم کسان چې د الله کتاب لولي او لمونځ قائموي او څه چې مور هغو ته روزي ورکړېده د هغې څخه په ښکاره او پټه (د الله په لار کې) لگښت کوي. په يقيني ډول هغوی د داسې يوې سوداگرۍ هيله مند دي چې په هغې کښې به هيڅکله زيان نه وي.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: من قام بعشر آيات، لم یکتب من الغافلين، ومن قام بمائة آية، کتب من القانتين، ومن قام بألف آية، کتب من المقنطرين... (ابوداود، ابن خزيمه)

هر څوک چې لس آيتونه تلاوت کړي، هغه له غافلينو نه شمېرل کېږي، او هر څوک چې سل آيتونه تلاوت کړي، هغه له قانتينو سره حساب کېږي، او هر څوک چې زر آيتونه تلاوت کړي، هغه له مقنطرينو سره شمېرل کېږي، دا هغه کسان دي چې په لاره د الله تعالی کې ډېرې شتمنۍ مصرفوي.

له عبدالله بن عمرو بن عاص رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: يقال لصاحب القرآن: اقرأ وارتق، ورتل

كما كنت ترتل في الدنيا، فإن منزلتك عند آخر آية تقرؤها. (أبو داود)
په قیامت کې د قرآن حافظ ته ویل کیږي: تلاوت وکړه او لوړ شه، لکه
څنگه چې دی په دنیا کې تلاوت کاوه، همدا راز اوس قرآن په ترتیل او
مهارت سره تلاوت کړه، ځکه چې ستا مقام او ځای به هماغه ځای کې وي
چې وروستی آیت پکې تلاوت کړې.

له عایشه رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه
وسلم وفرمایل: الذي يقرأ القرآن، وهو ماهر به، مع السفارة الكرام البررة،
والذي يقرأ القرآن ويتتعتع فيه، وهو عليه شاق، له أجران... (أبو داود،
ترمذی)

هغه څوک چې د قرآن تلاوت کوي او په دې کې مهارت لري، هغه د
کریم او نیکو فرشتو سره وي. او هغه څوک چې قرآن تلاوت کوي خو دا ورته
ستونزمن وي او ژبه یې د کلمو په سمه توګه تلاوت نه کوي، هغه ته دوه
انعامونه ورکول کېږي.

نتیجه دا ده چې کله د قرآن تلاوت په غیر روژه کې دومره ثواب لري، نو
په روژه کې الله تعالی خپلو بندګانو ته لا زیات ثواب ورکوي.

ایا پوهیږئ چې جبرئیل علیه السلام هره شپه په رمضان کې د رسول
الله صلی الله علیه وسلم سره ته د قرآن تلاوت او تدریس کولو؟

امام بخاري رحمه الله د ابن عباس څخه روایت کوي چې هغه
وویل: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ
فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ وَكَانَ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ
الْقُرْآنَ فَلَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدُ بِالْخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ.
بخاری

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

رسول الله صلى الله عليه وسلم تر ټولو سخاوتمند انسان و، او په رمضان کې يې له هر وخت څخه زيات سخاوت کولو. په دې مياشت کې، کله چې به جبرئيل عليه السلام ورسره ليدل، دوى به په هره شپه د قرآن کریم تلاوت او تکرار کولو. رسول الله صلى الله عليه وسلم د نیکو چارو په برخه کې د تيز باد څخه هم وړاندې و.

همدارنگه عثمان رضی الله عنه په هره ورځ روژه کې يو ځل قرآنکریم ختم کاوه. سير اعلام النبلاء دعثمان رضی الله عنه صفات

د سلف صالحينو څخه ثابت شوي دي چې په روژه کې ځينو يې په يوه اونۍ کې قرآن ختمولو، ځينو به يې په دوه ورځو کې او ځينو به يې په يوه شپه او يوه ورځ کې هم قرآن ختمولو. ځکه چې دوى خپل ځان د الله تعالى عبادت لپاره وقف کړی و. او هغه څوک چې ځان قولاً او عملاً د الله تعالى لپاره وقف کړي، الله تعالى د هغه وخت ته وړدوالی او برکت ورکوي. باور وکړئ، هغه څوک چې د خپل وخت د گټې اخيستلو په لټه کې وي او دې ته اهميت ورکړي، هغه به خپل هدف ته ورسېږي.

اوس به د «سير أعلام النبلاء»، «التذكرة الحفاظ»، «تهذيب التهذيب»، «تاريخ بغداد»، «حلیة الأولیاء تاريخ الإسلام»، او «الطائف المعارف» کتابونو څخه يو څو نمونې وړاندې کړم.

په روژه کې، عائشې رضی الله عنها په شروع کې د سهار له لمانځه وروسته د قرآن کریم تلاوت کولو او کله چې به لمر راپورته شو، بيا به يې خوب کاوه.

أنس بن مالک رضی الله عنه په روژه کې کله چې به قرآن کریم ختم کړ، خپلو اولادونو او اهل بیت ته به يې بلنه ورکوله او د هغوى لپاره به يې دعاگانې کولې.

البته، د قرآن ختمولو وروسته دعا په يقين سره قبوله کيږي. ځکه چې عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمايي: «هغه څوک چې د قرآن ختمولو وروسته دعا وکړي، دعا يې مستجاب کيږي.»

مالک بن دینار وايي: يوه شپه مې خپله وظيفه هيره کړه او په خوب کې لاړم. په خوب کې مې يوه ښکلې کنيزه وليده چې په لاس کې يې يو ټوټه کاغذ و. هغې راته وويل: آيا کولی شې دا ولولې؟ ما ورته وويل: هو. بيا هغې هغه کاغذ راته راکړ. کله چې مې هغه کاغذ ولوستو، نو پکې ليکل شوي وو: آيا د دنيا لذتونو او آرمانونو له دې نه غافل کړی یی چې د جنت ښکلې ملگری له لاسه ورکړی؟ هغه ځای چې مرگ نلري، او ته به د جنتي حوريانو سره ژوند تېروي؟ بيا هغې راته وويل: بيدار شه، ځکه چې د خوب څخه د قرآن سره وخت تېرول درته غوره دي. سير اعلام النبلاء

قتاده رضی الله عنه به په روژه کې هره اوونۍ يو ځل د قرآن ختم کاوه. تميم داری رضی الله عنه قرآن په اووه ورځو کې ختم کاوه.

امام ذهبی رحمه الله وايي: کان سعيد بن جبیر یختم القرآن فیما بین المغرب والعشاء فی شهر رمضان، وکانوا یؤخرون العشاء». (سير اعلام النبلاء)

يعنی: سعيد بن جبیر په روژه کې د شام او ماسخوتن (عشاء) ترمنځ د قرآن ختم کولو، او علت يې دا و چې دوی به د عشاء لمونځ وروسته کولو.

د امام ابن رجب رحمه الله په قول، ځينو سلفو به په هر درې شپو ورځو کې ټول قرآن کریم په تراويح کې ختم کړو، ځينو به يې په لسو ورځو کې ختم کړ او ځينو به يې په يوه اونۍ کې ختم کړو. په ځينو رواياتو کې راغلي چې ځينو سلفو ټول قرآن په يوه شپه کې په تراويح کې ختم کولو. ځينو نورو خلکو خپل زياتره وخت د قرآن تلاوت ته ځانگړی کړی و.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

د امام زهري رحمه الله په اړه ويل شوي چې هغه په روژه کې د علمي غونډو لپاره تللو او کله چې له هغې به فارغ شو، بيا به يې دقرآن تلاوت کاوه. سفیان ثوري باره کی روایت شوی: دوکان رحمه الله إذا دخل رمضان ترك جميع العبادات، وأقبل على قراءة القرآن.

د امام سفیان ثوري رحمه الله په اړه ويل شوي چې کله به روژه راغله، هغه به ټول عبادات پرېښودل او يوازې به يې د قرآن تلاوت ته مخه کړه. امام ابو حنيفه رحمه الله هره شپه په يو رکعت کې قرآن ختم کاوه. عبدالله بن محريز رحمه الله د يوه اونۍ په موده کې قرآن ختمه ولو. عطاء بن سائب رحمه الله هره شپه دقرآن تلاوت کاوه.

ابوبکر بن عايش رحمه الله په يوه ورځ کې قرآن ختم کړی. يحيى بن سعيد القطان رحمه الله هم په يوه ورځ کې قرآن ختم کړی. امام احمد رحمه الله په يوه اونۍ کې قرآن ختمه ولو.

ابن مهرويه، ابن الحداد او ابن ميقل هم په يوه ورځ کې قرآن ختمه ولو. ابن کمال رحمه الله په يوه مياشت کې (۳۰) ځله قرآن ختمه ولو.

ابوبکر بن عياش رحمه الله په ۶۰ کلونو کې هره ورځ يو ځل قرآن ختم کولو او هغه په ۸۰ کاله روژې نيولې وی. هغه په ۹۶ کلنۍ کې وفات شوی. امام بخاری رحمه الله هم هره ورځ په رمضان کې يو ځل قرآن ختم کاوه. امام ذهبي رحمه الله وايي چې آسود هره دوه شپې وروسته په رمضان کې قرآن ختم کاوه.

أبو العباس الوليد بن عبدالمکک په رمضان کې له هر درې ورځو وروسته قرآن ختم کولو او په ټوله روژه کې يې ۱۷ ځله قرآن ختم کړی.

مأمون په روژه کې ۳۳ ځله قرآن ختم کړو.
موسی بن معاویه رحمه الله په هره شپه کې یو ځل قرآن کریم ختم کولو.
ابن العفیف په میاشت کې ۶۰ ځله قرآن ختم کړی دی.
عبدالله بن محسن وایي چې په رمضان کې یې ۳۰ ځله قرآن ختم کړی دی.

أبوه الرئیس أبو البرکات هم په رمضان کې ۳۰ ځله قرآن ختم کړی دی.
امام ذهبی وایي: امام ابن عساکر په ټول کال کې هره اونۍ قرآن ختم کاوه، خو په رمضان کې یې هره ورځ یو ځل قرآن ختمولو او د بیت المقدس په شرقي مناره کې یې اعتکاف کولو. سیر اعلام النبلاء)
امام شافعي رحمه الله په رمضان کې ۶۰ ځله د قرآن ختم کاوه. تذکره الحافظ

امام بخاري رحمه الله هره ورځ یو ځل قرآن ختم کاوه او د تراویح لمونځونو وروسته یې هره درېیمه شپه قرآن ختم کاوه. سیر اعلام النبلاء)
زه هم تاسو ته غږ کوم، ای مرجئه، اشعري او نور...! په دې روژه کې قرآن په تدبر او اخلاص سره تلاوت کړئ.

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله وایي: هغه څوک چې قرآن په تدبر او د هدایت په نیت تلاوت کړي، الله تعالی به هغه ته حق او هدایت ور په برخه کړي.

گرانه ملگریه، اوس مې خبره له تا سره ده!

دا د سلف صالحينو حال و. اوس په دې مبارکه روژه کې ستا حال د قرآنکریم سره څنگه دی؟

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

گرانه ملگریه! د سلف صالحینو د روژې په میاشت کې د قرآنکریم تلاوت به ته حیران کړی وي او فکر به دې کړی وي چې خومره پیاوړي همتونه یې لرل. زه پوهېږم چې زموږ د ډېرو همت کمزوری شوی، او د کال په اوږدو کې د قرآنکریم لږ تر لږه یو ځل ختمولو توان هم نه دی پاتې. خو د دې راروانې روژې میاشتې د ضایع کېدو اجازه مه ورکوئ او د سستي او بې پروایي ښکار کېږئ. مه زه تاسو ته وړاندیز کوم چې که د لاندې وېش سره سم عمل وکړئ، نو لږ تر لږه د روژې په میاشت کې (۷) ځلی یا تر دې لږ قرآنکریم ختمولی شئ.

که غواړئ په روژه کې د قرآنکریم ختمونه وکړئ، نو لاندې جدول له مخې خپله ورځ تنظیم کړئ:

د روژې په میاشت کې د څو ځله د قرآنکریم د ختم آسانه جدول

د یو ځل ختم لپاره هره ورځ ۲۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ وروسته ۴ پاڼې ولولئ چې یوازې ۵ دقیقې وخت نیسي.

د دوه ځله ختم لپاره هره ورځ ۴۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ وروسته ۸ پاڼې ولولئ چې ۸ دقیقې وخت نیسي.

د درې ځله ختم لپاره هره ورځ ۶۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ وروسته ۱۲ پاڼې ولولئ چې ۱۲ دقیقې وخت نیسي.

د پنځه ځله ختم لپاره هره ورځ ۱۰۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ وروسته ۲۰ پاڼې ولولئ چې ۲۰ دقیقې وخت نیسي.

د شپږ ځله ختم لپاره هره ورځ ۱۲۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ وروسته ۲۴ پاڼې ولولئ چې ۲۴ دقیقې وخت نیسي.

د اووه ځله ختم لپاره هره ورځ ۱۴۰ پاڼې تلاوت وکړئ. د هر لمونځ

وروسته ۲۸ پاڼې ولولې چې ۲۸ دقیقې وخت نیسي.

دغه ترتیب سره تاسو کولای شئ په روژه کې په منظم ډول قرآنکریم ختم کړئ، ان شاءالله.

فصل: ولې به سلف صالحينو په مبارکه روژه کې له درې يا (۷) ورځو څخه کمه موده کې د قرآنکریم ختم کاوه؟

هغه کسان چې ایمان یې کمزوری او ضعیف دی، په دوی کې همت نه لیدل کېږي. دوی روژه یوازې د لوږې او تندې په توګه ګڼي، خپل ورځنی روژه په خوب او شپې د بېلابېلو خوړو په خوراک تېروي او تر سحر پورې ویده وی. بیا په حیرانتیا سره پوښتنی کوي او شکونه راپورته کوي، داسې به وایي: دا امکان نه لري چې څوک په روژه کې، هغه هم د امام شافعي په څېر، ۶۰ ځل قرآنکریم ختم کړي، په داسې حال کې چې رسول الله ﷺ له دې منع کړې چې څوک دې په درېیو ورځو څخه په لږ وخت کې قرآن کریم ختم کړي...»

د دې حدیث په اساس، رسول الله صلی الله علیه وسلم هیڅکله نه دی ویلي چې ټول قرآن باید په یوه شپه کې تلاوت شي. مسلم روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم عبدالله بن عمرو ته وویل: قرآن په میاشت کې یو ځل ختم کړه. عبدالله بن عمرو ځواب ورکړ: زه توان لرم چې له دې زیات وکړم. رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل: نو قرآن په شل ورځو کې ختم کړه. عبدالله بن عمرو بیا وویل: زه له دې هم زیات توان لرم. رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: نو په (۷) ورځو کې یې ختم کړه، نه کم.

په نورو روایتونو کې راغلي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم عبدالله بن عمر ته اجازه ورکړه چې قرآن په پنځو ورځو کې ختم کړي، او وروسته یې دا وخت درې ورځې ته محدود کړ. هغه ته یې اجازه نه ورکوله چې قرآن

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

د درې ورځو څخه کم وخت کې ختم کړي.

سعید بن منصور روایت کوي چې: څوک چې قرآن په درې ورځو څخه کم وخت کې ختم کړي، هغه به له دې څخه هیڅ زده نه کړي. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: څوک چې قرآن په درې ورځو څخه کم وخت کې ختم کړي، هغه به له دې څخه په هیڅ نه پوهیږي.

دې حدیثونو کې اشاره شوې چې قرآن باید په تدبر او پام سره تلاوت شي، نه یوازې په ګړندی توګه.

امام ابن رجب حنبلي رحمه الله په دې اړه وايي: د قرآن ختمول د درې ورځو څخه کم موده کې منع د عادي او معمول وختونو لپاره دی، خو د روزی میاشته او د هغې د ځانګړو شپو لکه شب قدر، او همداراز د مکې او مدینې په شان د شریفو ځایونو لپاره دا قاعده مستثنی ده. په دې ځانګړو وختونو او ځایونو کې باید قرآن تر معمول زیات تلاوت شي، تر څو له دې فضیلتونو څخه بشپړه ګټه واخیستل شي. باید دا ځانګړې شېبې او وختونه لکه غنیمت وبلل شي. دا نظر د امام احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه او نورو علماء د اقوالو سره همغږی دی، او ډیری سلفو علماء هم په دې عمل باندې ثابت پاتې دي.

شیخ علوان فک الله اسره وايي: کله چې ما واورېدل چې امام شافعی رحمه الله د رمضان په میاشت کې ۶۰ ځله قرآن ختم کړی، نو زه حیران شوم چې څنګه دا ممکن دی، خو کله چې زه زندان ته ولېږل شوم، زما دا حیرانتیا له منځه لاړه.

فصل: سلف صالح ژړا او زاری.

د قرآن کریم تلاوت او په لمونځونو کې ژړا او زاری د سلف صالحينو يو له مهمو ځانگړتياوو څخه وه. د سلف صالحينو ۱۴۶ تنه داسې کسان وو چې د زياتې ژړا له امله يې خپلې سترگې له لاسه ورکړې وې، لکه ابن عمر، سعد بن ابی وقاص، او ابن عباس رضی الله عنهم اجمعين.

الله تعالی په قرآن کې د مؤمنانو په اړه فرمايي: **﴿وَيَخِرُونَ لِلْأَذْقَانِ يَلْبِغُونَ
وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا﴾** الاسراء ۱۰۹

او هغوی پر مخي په ژړا لوېږي او د هغه په اورېدو سره يې تواضع لا پسي زياتيږي.

پيامبر صلی الله عليه وسلم، صحابه کرام او وروسته صالحينو خلکو به په خپلو لمونځونو کې د الله تعالی د وېرې او خشیت له امله ژړل.

شیخ ابن جبرین رحمه الله وايي: ژړا مستحب او ښه عمل دی کله چې قرآن واورېدل شي، يا کله چې وعظ او خطبه اورېدلی شي. الله تعالی په قرآن کې فرمايي: **﴿إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ حَرُّوا سُجَّدًا وَّوَكِيًّا﴾** مريم ۵۸ او د هغو حال دا و چې کله به د الرحمان (الله) ایتونه ورته اورول کېدل، نو د ژړا په حال کې به په سجده پرېوتل.

عبدالله بن الشخير رضي الله عنه روايت کوي چې فرمايي: رأيت رسول الله صلی الله عليه وسلم يصلي، وفي صدره أزيز كأزيز المرجل من البكاء. ما رسول الله صلی الله عليه وسلم په داسې حال کې وليدل چې لمونځ يې کولو او د هغه په سينې کې د ژړا داسې غږ وې چې لکه د ديگ غږ وي.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

د مسلمانانو لومړی خليفه ابوبکر رضي الله عنه ته يو نظر واچه وی: وعن ابن عمر رضي الله عنهما ، قال : المَأْ اَشْتَدَّ بِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعَهُ قِيْلَ لَهُ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ : « مُرُوا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ ، فقالت عائشة ، رضي الله عنها: إِنَّ اَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَفِيْقٌ اِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ عَلَيْهِ الْبِكَاءُ ، فقال : « مُرُوهُ فَلْيُصَلِّ ». وفي رواية عن عائشة رضي الله عنها، قالت: قلت: اِنَّ اَبَا بَكْرٍ اِذَا قَامَ مَقَامَكَ لَمْ يُسْمَعْ النَّاسُ مِنَ الْبِكَاءِ) متفق عليه

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روايت كوي چې وايي: كله چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم ناروغي شدت پيدا كړ، نو هغه ته د لمونځ په اړه وويل شول. رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: ابوبكر ته ووايي چې خلكو ته لمونځ وركړي. عايشه رضي الله عنها وويل: ابوبكر يو نرم زړه لرونكى سړى دى، كله چې د قرآن تلاوت كوي، ژړا پرې غالبه شي. رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هغه ته ووايي چې خلكو ته لمونځ وركړي. په بل روايت كې عايشه رضي الله عنها وايي: ما وويل: كله چې ابوبكر د رسول الله صلى الله عليه وسلم پر ځاى ودرېږي، نو د هغه د ژړا د شدت له امله به خلك د هغه هيڅ غږ وانه وري.

امام ابو داود روايت كوي چې زه د حارثي كور ته داخل شوم، هغه مې د ژړا په حالت كې وه موندل. امام ورڅخه وپوښتل: ولې ژاړې؟ حارثي ځواب وركړ: تېره ورځ ما خپل ټاكلى حصه د قرآن تلاوت نه كړه، او زه فكر كوم چې دا ځكه چې ما كومه گناه نه وي كړې. الحلية ٥/٧٩

ابن ابى مليكه وايي: مور د عبدالله بن عمرو رضي الله عنه سره په يوه مجلس كې ناست وو. هغه وفرمايل: ژړا وكړئ، او كه ژړا نه كوي، نو ځان په داسې حالت كې واچوئ چې داسې احساس وكړئ لكه چې تاسو ژاړئ. ځكه كه تاسو پوهېدلي واى چې دا عمل څومره مهم دى، نو هر يو به ډير

لمونځ کولو تر دې چې د لمونځ له ډير کولو سره به يې ملا ماتې شوې وای او داسې به يې ژړل چې غږ يې پرې شوی وای. صحیح الترغیت والترغیب هېڅ يو له سلف صالحو نه قرآن پرته له تدبر او خشوع څخه نه دی تلاوت کړی.

کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه آیت واورید: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ نو څنگه به وي کله چې موږ له هر امت څخه يوه شاهد راولو او تابه د هغوی په وړاندې شاهد جوړ کړو) د هغه له سترگو اوبنکې توی شوې او هغه ژړا وکړه.

ابو هريره رضي الله عنه وايي: کله چې دغه آیت نازل شو: ﴿وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ﴾ (تاسې خاندئ او ژاړئ نه)، د اهل صفة ټولو خلکو ژړا پيل کړه، تر دې چې د دوی دسترگو اوبنکې د مخونو پر سر روانې شوې. کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د دوی ژړا وليده، هغه هم ژړا وکړه. بيا رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: هېڅوک به د جهنم اور ته نه ځي هغه څوک چې د الله تعالی لپاره يې اوبنکې توی کړې وی.

کله چې ابن عمر رضي الله عنه دسوره مطففين تلاوت کولو او دې ځای ته ورسید: ﴿وَيَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (او هغه ورځ چې خلک د پروردگار په وړاندې دريږي)، هغه داسې ژړا وکړه چې تر ځمکې لاندې راوغورځېدو او بيا ونه توانېدو چې دغه تلاوت بشپړ کړي.

مزاحم بن زفر وايي: سفيان ثوري رحمه الله مور ته دمانبام د لمونځ امامت وکړ، کله چې هغه دې آیت ته ورسید: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ (يوازې ستا عبادت کوو، يوازې تا نه مرسته غواړو)،

هغه ژړا پيل کړه تر دې چې نور يې د تلاوت توان نه درلود. بيا يې له سره د سورت تلاوت پيل کړ.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

همدارنگه مزاحم بن زفر خخه روايت دی چې هغه وويل: ابراهيم بن اشعث وايي: يوه شپه مې د فضيل خخه واور بدل چې د سوره محمد تلاوت يې کولو، هغه په ژړا او له اوبنکو سره دا آيت تکرارولو: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ تَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾ [محمد: ۳۱].

يعنې: بېشکه چې زه تاسو ازمايم ترڅو پوه شم چې کوم کسان ستاسو خخه مجاهدين دي او کوم کسان صابران دي، او د ستاسو حالونو ازموينه وکړم.

او ويل يې: زه ستاسو حالونه آزمايم، او دا به يې په دوامداره توگه تکرارول: ای الله، ته زموږ حالونه ازمايي، موږ به شرمنده شو، زموږ رازونه به ښکاره شي، او په پای کې به موږ د هلاکت او عذاب سره مخامخ شو. هغه به د ژړا په حالت کې دا کلمات له ځان سره تکرارول.

امام ابن رجب حنبلي رحمه الله وايي چې سلفو صالحينو به په روژه کې خپلې خنداگانې کمولې او ځينو به يې هيڅ نه خندل.

د سلفو ديوکس خخه روايت شوی چې هغه ټوله شپه د «عم يتساءلون» سوره په دوه رکعتونو کې بشپړه نه کړه. کله چې يې سوره شروع کوله، د هغه زړه به د الله تعالیٰ په عظمت او آيتونو باندې ډوب شو، او له شدت غم او خشيت به يې ژړا پيل کړه. د هغه ژړا ادامه پيدا کړه او ونه توانېدو چې سوره بشپړه کړي تر دې چې شپه پای ته ورسېده.

محمد بن واسع وايي: ما ډير کسان ليدلي دي چې د الله له وېرې به يې په خپلو ځانگړو ځايونو کې اوبنکې تويولې، او ځينو به يې په جومات کې د لمانځه پر مهال ژړا کوله. که څه هم، ځينې وختونه د هغوی سره ناست کسان نه پوهيدل چې هغوی ژاړي.

دسلف صالحينو خخه ځينې کسان داسې و چې د ذکر مجلس کې به

ناست وو او د اوبنکو د تويدو مخه به يې نيوله. که چيرې وبه نه توانېدل چې په کې د خپلې ژړا مخه ونيسي، نو له مجلس څخه به وتل.

د عمر بن عبد العزيز مېرمن وايي: ما هېڅوک د عمر بن عبد العزيز په شان نه دی ليدلی چې د قيامت څخه يې دومره وېره وي او په لمونځ کې دې دومره ژړا وکړي. ځينې وختونه، به هغه د ژړا وروسته به داسې ښکارېدلو لکه چې هغه مړ شوی وي.

يوه عالم وايي: کانوا بيکون مع التقوى وانت لا تبكى مع الذنوب».

هغوی د تقوی او الله تعالی د وېری سره سره بیا هم ژرل، خو ته چې له گناهونو ډک يې، بیا هم ژړا نه کوي؟

فصل: سلف صالح او په مسجد کې ناسته

دکتور يوسف وايي: مسجد په لومړيو کې د اسلام د بنسټيزو ځايونو په توگه د خلکو د کلتور او نفس د تهذيب لپاره يو پوهنتون و. دا د مشورې او تفاهم لپاره يو محلي پارلمان و، د خلکو ترمنځ د محبت د رامینځته کولو مرکز و، همدارنگه، مسجد د سياست د زده کړې يو موهم ځای و»

جومات سره تړاو او په هغه کې پاتې کېدل جنت ته د داخلېدو يو لامل دی او په قيامت کې انسان ته د رحمان په سایه کې ځای ورکوي.

په صحيح مسلم کې د ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت شوی دی، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي: **سَبَعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: ... وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ ...**. اخرجه بخاری

اووه کسان دي چې الله تعالی به هغوی ته په قيامت کې په خپل سایه کې ځای ورکړي، هغه ورځ چې پرته د هغه له سایه څخه به بله کوم سایه نه وي: ... او يو پکی هغه سړی دی چې زړه يې د جوماتونو سره تړلی وي.»
له همدې امله سلف صالحينو د جومات سره ډيره مينه درلوده او جومات ته به يې د ستر جهاد په توگه گڼل.

سعید بن المسیب رحمه الله فرمايي چې: «په تېرو ۳۰ کلونو کې موذن اذان نه وو ویلی، زه به په جومات کې حاضر وم.» مصنف ابن ابی شیبه یوه بل سلف ویلي چې: «یوولس میاشتي د خلکو لپاره کار کوم، خو یوه میاشت می یوازې د الله او د آخرت لپاره ځانگړې کړې.»

امام ابن قیم وايي چې: «سعید بن جبیر رحمه الله د جمعې د عصر

لمانځه وروسته هېڅکله له چا سره خبرې نه کولې، تر هغه وخته چې لمر
لویدلی نه وای، یوازې به د دعاگانو سره مشغول و.»

مفضل بن فضاله رحمه الله هم د جمعې ورځې د عصر لمانځه وروسته
په جومات کې یوازې پاتې کېدلو او تر غروب پورې به د دعا کولو سره
مشغوله وه.

فصل: روژه د جهاد او مبارزې مياشت

حافظ ابن رجب رحمه الله فرمايي: ډاډه اوسئ چې د روژې په مياشت کې د مؤمن لپاره دوه جهادونه شتون لري:

۱. جهاد په ورځ کې د روژې نيولو له لارې

۲. جهاد په شپه کې د قيام الليل (د عبادت کولو) له لارې

نو هر څوک چې دواړه ترسره کړي، په بشپړه توگه يې صحيح اداء کړي او د دې په برخه کې ټينگ اهتمام وکړي، بې شمېره اجره به ترلاسه کړي.» (لطائف المعارف)

له بده مرغه مور ته له کوچنيوالي څخه دا ښودل شوي چې په روژه کې (په روژه کې يوازې خوراک او څښاک مه کوئ) او همدا د روژې حق دی په بنده باندي!.

خو کله چې د تاريخ او سيرت کتابونو ته مراجعه وکړو، نو گورو چې د صدر اسلام اولو باتورو سرتېرو د عربو په هغه گرمو او سوځونکو دښتو کې د رسول الله ﷺ نعرې ته لبيک ويلی وو او د اسلام او مسلمانانو د دفاع لپاره د کفارو، مشرکينو، يهودو او مرتدينو په وړاندي جنگېدلي وی.

په حقيقت کې، کله چې ايمان د تحقيق په توگه ترلاسه شي، مومن چمتو وي چې د خپل ايمان د ساتنې لپاره هر کار وکړي. په دې بحث کې غواړم هغو برخليک ټاکنو غزاوو ته اشاره وکړم چې د مبارکې روژې په مياشتو کې واقع شوي دي.

ځيني داسې مأموریتونه چې د مبارکې روژې په مياشت کې ترسره

شوي، امام ابن سعد د هغوی یادونه کړې او ډاکټر ابوخليل شوک په خپل کتاب «اطلس القرآن» کې داسې ويلي دي:

۱. د حضرت حمزه عمري سريه، چې په ساحل سره اسود کې ترسره شوه. په دې کې ۳۰ مهاجر وو او ۳۰ مشرکانو سره جگړه وشوه. دا سريه د روژې په لومړيو کلونو کې ترسره شوې ده.

۲. د حضرت عبیده بن حارث سريه، چې په روژه کې د مدينې په سيمه کې ترسره شوه، په دې کې يوازې څو مسلمانان او مشرکان شامل وو.

۳. د زيد بن حارثه سريه، چې د روژې په شپږم کال کې د وادي القری په سيمه کې ترسره شوه. په دې کې د رسول الله صلی الله عليه وسلم صحابه کرامو گډون کړی و.

۴. د عبدالله بن عتيک سريه، چې د خيبر په سيمه کې د روژې په شپږم کال کې ترسره شوه. په دې کې پنځه مسلمانانو برخه اخیستې وه.

۵. د غالب بن عبدالله ليثي سريه، چې د تيره نخله په سيمه کې د روژې په اووم کال کې ترسره شوه، په دې کې ۱۳۰ مسلمانانو برخه اخیستې وه.

۶. د ابو قتاده انصاري سريه، چې د روژې په اتم کال کې د خضيره په سيمه کې ترسره شوه، په دې کې اته مسلمانانو گډون درلود.

۷. د خالد بن وليد سريه، چې د اتم روژې په مياشت کې د تيره عصم په سيمه کې ترسره شوه. په دې کې ۳۰ مسلمانانو برخه اخیستې وه.

۸. د عمرو بن عاص سريه، چې د روژې په اتم کال کې د سواع بوت د تخريب لپاره ترسره شوه.

۹. د سعيد بن زيد سريه، چې د روژې په اتم کال کې د مشلل په سيمه کې ترسره شوه، په دې کې ۳۰ سپاره مسلمانانو گډون درلود.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

يادونه. سريه د اسلامي پوځ هغه کوچنۍ برخه ده چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم له گډون پرته يو ځانگړې مأموریت ترسره کوي.

همدارنگه، شيخ ډاکټر عبدالحکيم انيس په خپل کتاب «النبی صلی الله عليه وسلم في رمضان» کې د روژې میاشتې په جریان کې د نورو سرنوشت سازو غزاگانو او جگړو یادونه هم کړې ده.

د بدر غزا په دوهم هجري کال کې پېښه شوه. دا بریا د مسلمانانو لومړنۍ ستره بریا وه چې هغوی یې د جزیره العرب په سیمه کې د یو ځواک په توگه وپېژندل.

شيخ محمد صالح منجد رحمه الله وايي: د رمضان میاشت روژه د دې لپاره نه ده چې انسان واجبات پرېږدي او د نورو حقونه ضایع کړي، پدې ادعا چې د روژې د سختۍ او ستړیا سره مخ دی، لکه څنگه چې د ډېرو معاصرو مسلمانانو حالت دی. بلکې د رسول الله ﷺ په سیرت کې ځینې ستړې پېښې، لکه د بدر غزا او د مکې فتح، په همدې میاشت کې ترسره شوې دي. یادې شوې غزاوې هغه ستړې جگړې وې چې د اسلام بریا او د مسلمانانو ځواکمنتیا یې له ځان سره راوړې.

فتح مکه په اتم کال هجری کې د رسول الله صلی الله عليه وسلم په امر ترسره شوه. چې د جزیرې عرب څخه یې د کفر تفرغ ټول کړو.

د قادیسیې جگړه د مسلمانانو د پیروزی یوه بیلگه ده چې د سعد بن ابی وقاص په قوماندۍ کې د ساسانیانو پر وړاندې په کال ۱۵ هجرت کې ترسره شوه.

د یرموک جگړه د مسلمانانو پیروزی وه چې د عمر بن الخطاب رضي الله عنه په خلافت کې د بیزانس ځواکونو پر وړاندې ترسره شوه او د شام ځمکه د خلافت برخه شوه، دا جگړه په کال ۱۵ هجری کې وشوه.

د وادي لکه د مسلمانانو د اموي حکومت په قوماندې د طارق بن زياد په رهبرۍ د ويزېگوت ځواکونو پر وړاندې د روژې په مياشت کې په کال ۹۲ هجري کې ترسره شوه. دغه جگړه د ايبيريا (اوسنۍ اسپانيا او پرتغال) د بشپړې فتحې سبب شوه.

د حطين جگړه د مسلمانانو پيروزۍ وه چې د صلاح الدين ايوبي په قوماندې د صليبي ځواکونو پر وړاندې په کال ۵۸۳ هجري (۱۱۸۷ ميلادي) کې ترسره شوه. ددغه بریا نتيجه د فلسطين او بيت المقدس آزادول وه.

د عين جالوت جگړه د روژې په مياشت کې په کال ۶۵۸ هجرت کې ترسره شوه. په دې جگړه کې د مسلمانانو ممالیک پوځ د سيف الدين قطز په قوماندې په لومړي ځل دمغولو پوځ ته ماتې ورکړه او د هغوی د پرمختگ مخه يې ونيوله. دا جگړه د مغولو لومړۍ لويه ماتې وه.

د شقحب جگړه د روژې مياشت کې په کال ۷۰۲ هجرت کې ترسره شوه. په دې جگړه کې د مسلمانانو ممالیکو پوځ د مغولو او د هغوی د صليبي متحدانو پر وړاندې بریا ترلاسه کړه.

فصل: د سلفو اهتمام د اعتکاف لپاره

د سلفو علماء عادت داسی و چې د روژې له برکتونو او انواراتو څخه د نښې گټې اخیستنې لپاره به یی د دې مبارکې میاشتې په راتلو سره اعتکاف کاوه. هغوی به تدریس، خبرې، ملاقاتونه او نورې چارې پرېښودې، ترڅو د روژې هره لحظه او هره ثانيه په عبادت او معنوي گټې اخیستنې تېره کړي.

أبو عثمان النهدي رحمه الله فرمائي: كانوا يعظمون ثلاث عشرات

العشر الأخير من رمضان

والعشر الأول من ذي الحجة

والعشر الأول من المحرم. لطائف المعارف

سلف صالحينو به درې لسېزې ډېرې ارزښتمنې گټلې او درناوی یې کولو.

۱. د رمضان آخري لس ورځې.

۲. د ذوالحجې لومړۍ لس ورځې.

۳. د محرم لومړۍ لس ورځې.

د رسول الله ﷺ څخه ثابت دی چې هغه به د روژې په مبارکه میاشت کې اعتکاف کاوه او خپلو صحابه کرامو ته یې هم د دې سنت د ترسره کولو امر کاوه. آن د هغه مبارک مېرمنو به هم اعتکاف کاوه.

د عائشه رضي الله عنها څخه روایت دی: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ

النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - اعْتَكَفَ وَمَعَهُ بَعْضُ نِسَائِهِ..... بخاری

رسول الله ﷺ به اعتکاف کولو، او کله ناکله به يې مېرمنو هم ورسره گډون کاوه. (بخاري)

او د عائشه رضي الله عنها څخه بل روايت دی: **أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ يَعْتَكِفُ الْعَشْرَ الْأَوَّخِرَ مِنْ رَمَضَانَ حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزْوَاجُهُ مِنْ بَعْدِهِ** بخاري

رسول الله ﷺ به د روژې په آخري لسو شپو کې اعتکاف کولو، تر هغې چې الله تعالی هغه وفات کړو. وروسته له هغه د هغه مېرمنو هم دا سنت ترسره کولو. (بخاري)

هغه څه چې د شېخينو له احاديثو څخه ثابتېږي دادی چې رسول الله ﷺ په خپل ټول عمر کې اعتکاف نه دی پرېښی. بلکې د هغه تر وفات وروسته هم دهغه امت دا سنت نه دی پرېښی او مسلمانانو تر نن پورې دې سنت ته دوام ورکړی دی.

معتکف لپاره همدا ثواب بسنه کوي چې د هغه چا پيروي کوي چا چې په خپل ټول عمر کې حتی يو ځل هم اعتکاف نه دی پرېښی. که څه هم د اعتکاف په فضيلت کې کوم صحيح حديث نه دی روايت شوی. امام ابوداود ويلي: ما له امام احمد څخه وپوښتل، آیا د اعتکاف په فضيلت کې دې څه اورېدلي دي؟ هغه وويل: نه، مگر يو څه ضعيف روايات.

امام زهري رحمه الله وايي: زه د اعتکاف په اړه حيران یم، سره له دې چې رسول الله ﷺ او صحابه کرامو رضي الله عنه اجمعين په دې باندي دوام او پابندي کوله، خو نن زموږ په منځ کې ورک شوی دی.

عطاء رحمه الله فرمايي: مثال د اعتکاف کوونکي په شان د يو اړتيا لرونکی سړي دی چې د يوې سترې کورنۍ په دروازه کې ناست وي، او په دوام سره وايي: زه نه پاڅيرم تر څو چې زما اړتيا پوره نه کړی. همدارنگه، يو

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

معتکف کوونکی د الله په کور (مسجد) کې ناست وي او وايي: زه نه پاڅېږم تر څو چې الله ماته بخښنه ونه کړي او زما گناهونه معاف نه کړي. والله مثل الأعلى.

د مصر قاضي امام او علامه عبد الرحمن بن محمد څخه روايت دی چې هغه به هر کال په روژه کې اعتکاف کولو. رفع الإصر اعن قضاء مصر ۹۹

امام احمد بن حنبل هم د روژې مياشت په مسجد کې تيروله، په استغفار او تسبیح به بوخت و، او يوازې چې به کله ضرورت پيدا شو، له مسجد څخه به بهر وتلو. الصيام أدله و احکام ۶۰

همداراز، له امام مالک څخه هم روايت دی چې هغه به روژه کې په مسجد کې اعتکاف ته کينستلو.

له اصمعي څخه روايت دی چې هغه وويل: د روژې مياشت پيل شوې وه او زه په مکه کې وم.

ما غوښتل د مکه د تودوخې له ویرې طائف ته لاړ شم او د روژې مياشت هلته تېره کړم.

کله چې زه دمکې څخه وتلم، يوه بدوي وگړی مې وليد چې ښار ته داخلېدلو.

ما ترې وپوښتل: دلته ولې راغلی يې؟

ويې ويل: غواړم دغه مبارکه مياشت په دغه مبارکه ښار (مکه) کې تېره کړم.

ما ترې پوښتنه وکړه: ته له تودوخې نه نه وېرېږي؟

ويې ويل: برعکس، زه د جهنم له تودوخې څخه تېښته کوم.

شيخ عبد العزيز طريفي وايي: روژه تر ټولو غوره مياشت ده، او د دې

لپاره چې خلک ددی په پای کې له خپلې ارادې سست نه شي، الله تعالی یې پای د پیل نه غوره او فضیلتناک کړی دی. هغه څوک چې روژه ضایع کړي، هغه له برکته محروم دی، او هغه څوک چې یې په صحیح ډول ادا کړی، هغه رحمتونه ترلاسه کوي.»

الله متعال د روژې پای له پیل نه زیات فضیلت ناک کړی دی، ځکه چې د انسانانو نفسونه په پیل کې د هر کار لپاره زیات شوق او ولوله لري، خو په پای کې د کارونو قوت کم او انسان سست او ضعیف کېږي. صادق انسان ثابت او پر ځای پاتې کېږي، خو منافق سست او کمزوری کېږي. هر څوک به د خپل ایمان په اندازه ثبات او استقامت ولري.

چا چې د روژې په پیل کې کوتاهې کړې وي او په پای کې یې د عبادت او نېکۍ سره عمل وکړي، د هغه کس څخه غوره دی چې په پیل کې یې عبادت کړی وي، خو په پای کې یې کوتاهې کړې وي. او حقیقت دا دی چې د بندگانو اعمال د هغوی په پایلی پورې تړلي دي.

د روژې وروستی لسی وړځې د ټولې میاشتې له ۲۰ وړځو څخه غوره او زیات فضیلت لرونکی دی. هر عبادت چې په لومړیو ۲۰ وړځو کې لوی او فضیلت لرونکی و، په دې وروستیو لسو وړځو کې یې فضیلت څو چنده زیاتېږي، او حتی که عبادت لږ هم وي، بیا هم د هغې ارزښت او فضیلت ډیر لوړ او دروند دی.

په دغه وروستیو شپو کې غوره عبادت د لمانځه ادا کول، د قرآن تلاوت او دعا کول دي.

او بهتره دا دی چې دغه درې عبادتونه یو ځای ترسره شي، داسې چې د لمانځه قیام یې د قرآن تلاوت سره او سجده یې د دعا کولو سره اوږده کړي.

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

پيامبر صلی الله عليه وسلم سره له دې چې د اسلامي دولت مشري ئی کوله او د امت مفتی و، او ټول امت ورته شديد اړتيا درلودله، بيا هم هغه په دغه وروستيو شپو کې اعتکاف کاوه او خپل ځان يې د شخصي عبادت لپاره فارغه کاوه.

که څوک نه شي کولی چې په ټولو لس شپو کې اعتکاف وکړي، نو بايد په فردي يعنی طاق شپو کې (۲۱، ۲۳، ۲۵، ۲۷، ۲۹) کې اعتکاف وکړي. که دا هم نه شي کولی، نو بايد په ۲۷ شپه کې اعتکاف وکړي. که دا هم نه شي کولی، نو لږ تر لږه بايد يو ساعت اعتکاف وکړي. صحابي يعلی بن اميه به هر کال يو ساعت اعتکاف کولو.

اکثره دسلفو ښځو او سربانو به لس وروستيو شپو کې په کورونو کې نه، بلکې په مساجدو کې به يې اعتکاف کاوه.

سبحان الله، نن ورځ هم په مساجدو کې دمسلمانانو ځوانان ليدل کېږي چې د روژې په پيل کې د اعتکاف کولو لپاره ثبت نام کوي. شيخ ابو عبید الله رحمه الله به ويل: کله چې د معتکفينو شمېر بشپړ شو، ډېری ځوانانو ژړل او زما سره به يې ارتباط نيولو، او ويل به يې چې موږ اعتکاف نشو کولی، ځکه چې شمېر بشپړ شوی.»

فصل: له روژې وروسته سلف صالحين

سلف صالحين د روژې مياشتې د راتگ لپاره ډير خوشحاله وو، خو كله چې به دا مياشت پای ته ورسېده، نو د هغې په فراق کې يې ژړل، لکه څنگه چې يو څوک د خپل زوی د جلاوالي په خاطر ژاړي!

ډيرو سلفو لکه صحابه، تابعين او اتباع تابعين د روژې د پای ته رسيدو په وخت کې د هغې په فراق که يې ژړل او د دې مياشتې د تېرېدو په اړه يې خواشينی څرگنده وه. دا د دوی د زړه صفايي او د داخلي رڼا ښکارندوينه کوي.

امام ابن قيم رحمه الله فرمايي: هر څوک چې د روژې مياشت په صحيح ډول تېره کړي او له سالم ايمان سره يې پای ته ورسوي، نو د کال نورې ورځې به هم ورته سالمې وي. «زاد المعاد

د روژې له ختميدو وروسته په سلفو کې ځينې بدلونونه رامنځته کېدل، لکه څنگه چې يو څوک له حج څخه راغلی وي: د هغوی اخلاص به زياتېدلو.

د الله تعالی څخه يې د وېرې کچه زياتېدله.

د قرآن سره مينه يې د زړه په ژورو کې ځای نيولو.

د الله لپاره د دوی دوستۍ او ورورگلوې لا ټينگېدله.

او د غريبانو مرستې ته يې پام زياتېدلو.

دسلف له يو عالم څخه پوښتنه وشوه: دهغه قوم په اړه چې يوازې په

د سلفو صالحينو حالات په مبارکه روژه کې

روژۍ کې د الله عبادت کوي او په واجباتو عمل کوي، خو کله چې روژه پای ته ورسېږي، له عبادت څخه لاس اخلي.

هغه ځواب ورکړ: «خومره بد قوم دي! چې الله يوازې په روژه کې پېژني.» (لطائف المعارف)

بعضی سلف صالحين به داختر په ورځ کې غمجين بنسکاره کيدل، او کله چې به هغوی ته ويل کيدل چې عيد فطر د خونبۍ او خوشحالی ورځ ده، نو هغه به ځواب ورکولو:

«هو، تاسو رښتيا وايئ، خو زه يو بنده يم چې زما پالونکی ما ته يو کار سپارلی وه، او اوس زه نه پوهيږم چې آیا هغه کار مې قبول شوی دی او که نه؟» (لطائف المعارف)

گرانه ملگرپه، مور د رحمان بندگان يو نه د روژې، نو هغه بدلون چې مور په روژه کې په ځان کې راوستلی، بايد وروسته له روژې هم په خپل وجود کې ثابت او مستحکم کړو.

زما وروره، په روژه کې پوهيږم چې تا ډېره هڅه کړې او خپل ځواک دی د قرآن په فهم او د الله تعالی په عبادت کې کارولی دی. اوس بايد د دې اعمالو د قبولو لپاره کونښن وکړې. علی رضي الله عنه فرمايي: «هر هغه څه چې ترسره کوي، بايد کونښن وکړي چې د هغه د قبولو لپاره تر ټولو زيات پام او هڅه وکړي.» ماه مبارک رمضان شاهراه رستگاري

همداراز، له علی رضي الله عنه څخه نقل دی چې هغه به د روژې په وروستيو شپو کې په لوړ غږ فریاد کولو: ای کاش پوهېدم چې هغه خوشبخت او نېک بخت څوک دی چې دعا يې قبوله شوې وي، او هغه بدبخت او محروم څوک دی چې د الله تعالی له دربار څخه رنگ شوی او دعا يې نه قبلېږي.» ماه مبارک رمضان شاهراه رستگاري

په پيل کې مو د امام ابن رجب کتاب څخه نقل کړی و چې صالحانو به ويل: ای الله، مور ته د راتلونکي روژي لپاره ژوند راکړه، او شپږ میاشتي وروسته له روژي څخه به یی دعا کوله چې ای الله تعالی د پخواني روژي عبادتونه او نېک عملونه مو قبول کړه.

تحدیرونه!

اول:

له دې څخه ځان وژغوره چې ووايي: «زه يوازې روژه نيسم، خو لمونځ نه كوم» يا دا چې د لمونځ په اړه ووايي: «بيا يې كوم، اوس ستړی يم!»
شيخ الاسلام ابن تيميه رحمه الله وايي: هغه څوك چې لمونځ په خپل وخت كې ادا نه كړي او ووايي: «بيا يې كوم»، نو هغه لمونځ به د هغه كس له خوا قبول نه شي.

ځكه چې د پيامبر صلى الله عليه وسلم صحابه لكه عمر بن خطاب، عبدالرحمن بن عوف، معاذ بن جبل او ابو هريره رضی الله عنهم فتوا وركړې ده چې: «من ترك صلاة فرض واحدة متعمداً حتى يخرج وقتها فهو كافر مرتد» (الفتاوى).

يعنې: هغه څوك چې له قصد څخه يو فرضی لمونځ پرېږدي تر څو چې د هغه وخت تېر شي، نو هغه كافر مرتد دی.

د روژې په مياشت كې له جدل او مناظرو څخه ډډه وكړئ

سلف صالحينو چې كله د حديث درسونه او كتابت پريښودل، نو بيا يې پر ځان او نورو لازم گڼله چې له مناظرو او جدلو څخه ډډه وكړي، حتی كه څوك د رسول الله صلى الله عليه وسلم له سنتو څخه هم كم سنت نه مني. ځكه چې (۱۱) مياشتې د پوهې ترلاسه كولو او ښوونې لپاره دي، او يوازې يوه مياشت ده چې بايد ځان په عبادت كې وقف كړو ترڅو د الله تعالى رضا ترلاسه كړو.

ابن رجب حنبلي رحمه الله وايي: ځينې صالحانو ويلي دي: کله چې الله تعالی یو بنده ته د خیر اراده ولري، نو د نېک عمل دروازه ورته پرانیزي او د بحثونو او مناظرو دروازه پری بندوي.

او کله چې الله تعالی د یو شخص لپاره د زیان اراده وکړي، نو د بحثونو او مناظرو دروازه پری پرانیزي او د نېک عمل دروازه له هغه څخه بندوي. «فضل علم السلف

که چا پروڼ لمونځ نه کولو او زړه یې معلق یا مسجد ته نه تلو، خو نن ورځ مسجد ته راغلی او لمونځ کوي، نو هغه ته تائب (توبه کوونکی) ووايه نه «منافق!».

هیڅکله د خپل ورور په اړه د شیطان مرسته مه کوئ.

فصل: په وروستيو ورځو د روژې کې دا پوښتنه له ځان څخه وکړه چې...

گرانه ملگریه، مور د دې کتاب پای ته نږدې شوه، غواړم چې د روژې په پای کې له ځان څخه دا پوښتنه وکړې: «روژه مې څنگه تېر کړه؟ آیا واقعاً په ایمان او احتساب سره وه؟»

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: من صام رمضان إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه. «بخاری

یعنې هر څوک چې په ایمان او د روژې په پاداش باندې روژه ونیسي، هغه گناهونه چې مخکې یې کړي وي، بخښل کېږي.

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله وايي:

منظور د روژې په ایمان سره د نیولو دا دی چې الله تعالی روژه مشروعه او واجبه گرځولې ده، او هغه ته یې امر کړی دی. د هغې د بشپړ ادا کولو په وسیله الله تعالی راضي کېږي.»

او مراد له احتساب څخه دا دی چې روژه نیونکی «روژه» یوازې د الله تعالی د رضا لپاره نیسي او هغه یواځې له الله تعالی څخه د پاداش او اجر هیله لري. جامع المسائل ۱/۱۶۱

امام ابن بطال رحمه الله فرمایي: «إيماناً» یعنی: دا تصدیق چې روژه د الله تعالی لخوا پر تاسې فرض شوې ده او همدارنگه تصدیق کول چې الله تعالی په دې میاشت کې د قیام او صیام په بدل کې تاسو ته پاداش درکوي.

«محتسباً» یعنی: روژه او قیام یوازې د الله تعالی د رضا لپاره ترسره کړی، له ریا او ځان نبودنې څخه ډډه وکړی او یوازې د الله تعالی څخه داجر او پاداش هیله ولری. (شرح ابن بطال، ۱/۵۹)

له همدې امله له ځان سره ارزونه وکړه چې دغه میاشت مو څنگه تېره کړه؟ آیا حقیقتاً «ایماناً او احتساباً» وه یا نه؟

روژه هغه میاشت ده چې ټول خیر په هغې کې راټول شوی دی. علامه ابن کثیر رحمه الله وایي: تورات د روژې په شپږمه ورځ کې نازل شوی، انجیل د روژې په دولسمه ورځ کې، زبور د روژې په اتلسمه ورځ کې، او قرآن د قدر په شپه کې نازل شوی دی.

د فهرست مصادر او مراجع

۱. قرآن کریم
۲. صحیح البخاری
۳. صحیح مسلم
۴. سنن النسائی
۵. سنن ابی داود
۶. سنن الترمذی
۷. سنن ابن ماجه
۸. مشکاة المصابيح
۹. رياض الصالحين
۱۰. جامع الاحاديث الصحيح
۱۱. لطائف المعارف
۱۲. حال السلف في رمضان
۱۳. اقوال وقصص السلف في الصيام
۱۴. هديه السلف في رمضان
۱۵. جدول السلف في رمضان
۱۶. احوال بخشيدن در رمضان
۱۷. القرآن وقصص السلف في الصيام

۱۸. هديه السلف في رمضان
۱۹. جدول السلف في رمضان
۲۰. احوال پيشنيان در رمضان
۲۱. قيام الليل (ترجمه فارسي هم شده)
۲۲. احكام قيام الليل
۲۳. كيف تتحمس لقيام الليل كتاب التهجد وقيام الليل
۲۴. فضل قيام الليل والتهجد
۲۵. قيام الليل فضله، وآدابه، والأسباب المعينة عليه في ضوء الكتاب والسنة
۲۶. مختصر قيام الليل

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**